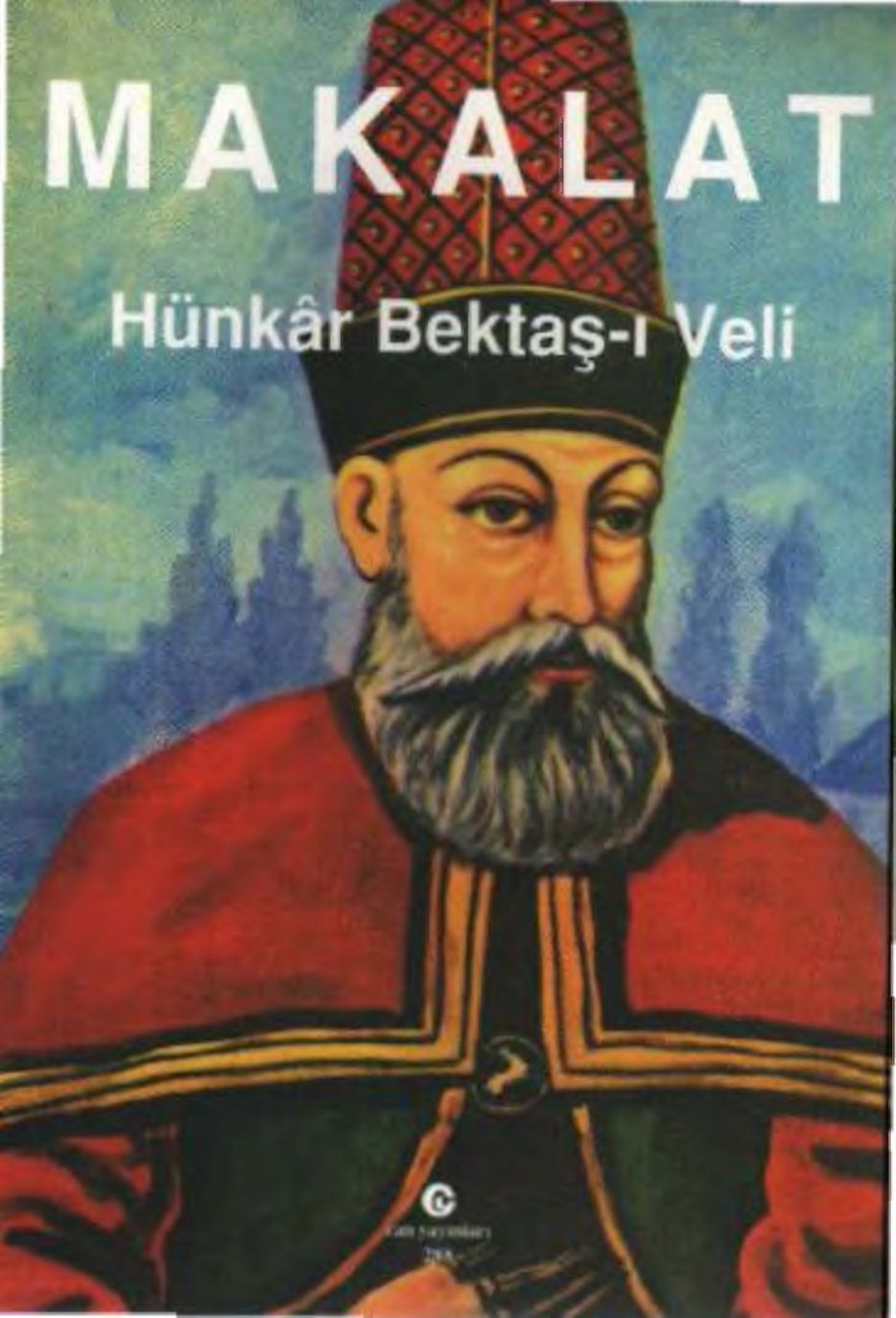
MAKALAT

Hünkâr Bektaş-ı Veli

2009 Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre, kitabın yazarı ve yayınlayan CAN YAYINLARI'nın izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da her hangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

HACI BEKTAŞ-I VELİ

MAKÂLAT-I HÜNKÂR BEKTAŞ-I VELİ

Yayına Hazırlayan
VAKTİDOLU

Çeviri
SHAHRAM BAHADORİ GHARACHE

can yayınları
288

Can Yayınları

Adil Ali ATALAY Vaktidolu
Molla Fenari Sok.
No:16/1 Cağaloğlu/İST.
Tel: (0212) 528 36 09
Tel/Fax: (0212) 528 36 10
Web sayfamız : www.canyayinlari.com.tr
Email : vaktidolu@yahoo.com

Birinci Basım: Mayıs 2007 – 1.000 Adet
İkinci Basım:Mayıs 2009 – 1.500 Adet

ISBN: 978-975-6358-89-4

Basım: BERDAN MATBAACILIK
Güven Sanayi Sitesi C Blok No: 215-216
Topkapı - İstanbul
(0212) 613 12 11 - 613 11 12

BARIŞ MATBAA ve MÜCELLİT
(0212) 674 85 28

Mizanpaj – Dizgi
Eren Zede

İçindekiler

Önsöz.....7
Makâlat-ı Hünkâr Bektaş-ı Veli.....9
Nasıl Ki Yüce Tanrı Buyurmaktadır.....11
Hakk'ı Anmak Üç Türlüdür.....12
Talip Kime Derler?.....17
Zühd Nedir?.....19
Fena Nedır?.....20
Mümin Kime Derler?.....24
Mümınin Uğraşı Üç Çeşittir.....26
Ey Derviş "Tevbe" Nedir?.....30
Tevbe Üç Çeşittir.....31
Ve Bil Ki İnabet Nedir?.....32
Ey Derviş Bil Ki Rüyet Nedir?.....32
Ey Derviş Bilesin Ki Fakr Nedir?.....34
Mümin Kimdir?.....35
İnsanlar Beş Çeşittirler.....37
Ey Derviş Bil Ki Orucun Üç Çeşidi Var.....46
Kalbin Seviyelerini Anlatmak.....48
Gizem, Sır Nedir?.....51
"Hak Güneşten Daha Açıktadır."....57
Bunun Konusunda Ki Evliyaullah'ın Üç Hali Var.....58
"Evde Biri Var İse, Bir Söz Yeterlidir."....61

ÖNSÖZ

Farsça adı "Makalat-ı Gaybiye Hünkâr Bektaş Veli" olan Hacı Bektaş Veli'nin Makalat'ı, Can Yayınları arşivinde mevcut olup, uzun yıllar beklemişti.

Arşivden çıkarıp baktığımızda, bu belgenin denizin dibinde gizli kalmış incilerle dolu olduğunu gördük.

Bu gizli olan sözleri Farsçadan Türkçeye *Shahram Bahadori Gharache (Ali Bahadır)* bire bir çevirdi.

Değerli okurlarımızla ve tüm insanlarımızla, değeri bulunmaz olan bu hakikat sözlerini paylaşmanın mutluluğu içindeyim.

Çevrilen bu değerli Yapıt'ı okuyarak huzur bulmanızı ve geleceğe bir ışık tutmasını ümit ediyorum. Aynı zamanda buna benzer yapıtlarda buluşmak ümidiyle diyorum...

Yapıt'ın Farsçasını kitabın sonuna alıyoruz.

Noksanımızla karşınızdayız...

Vaktidolu
Şekerpınar - Hasan Hüseyin Çiftliği
20 Mayıs 2007

MAKÂLAT-I HÜNKÂR BEKTAŞ-I VELİ

Sevici ve Esirgeyen Tanrı'nın adıyla başlayıp, ondan himmetini diliyoruz.

Şükürler olsun Âlemlerin Rabbine ve selam ve sevgiler Muhammed'e ve Ehl-i Beyt'ine ve sadık dostlarına olsun:

Bu "Gizemli Makaleler" ve özden gelen kelimeler Tanrılaşmış, irşat makamında olan ***Ledunî ilimler ve İrfanî hikmetlerin*** sahibi ***Horasanlı Hacı Bektaş***'ın (Tanrı bulunduğu gizemi kutsasın) Hakk'ın himayesine yükselişi ve şüphe dünyasından Hakk'ın inayeti dergâhına yücelmesidir; irşat yoluyla ve sevenlerini (Tanrı ruhlarını kutsasın) ikaz etme yoludur.

Bilesin ki Tanrı'ya kavuşma üç yoldan mümkün olur:

Birincisi, hayvani davranışlardan çıkmak ve bu nefsi arıtmakla olur.

İkincisi, insanın kendi sıfatından çıkması ki bu gönlü arıtmakladır.

Ve ***üçüncüsü,*** kendi sıfatından çıkmasıdır ve bu ruhu aydınlatmaktır.

O halde Talip için gereklidir ki nefsini arıtsın ve gönlünü arıtsın ve ruhunu aydınlatsın.

Derviş gerekiyor ki kendi sıfatlarından fani olsun (yok olsun), ta ki Tanrı sıfatıyla Baki olsun (kalıcı olsun) ve benlik ağacını kökünden çıkarsın ta ki kendi zatında ve bütün düşüncelerinde ***vacibü'l-vücüdü (Tanrı'yı) müşahede etsin.***

"Fefi külli şeyin lehu ayetün delilün ala ennehu vahidün."

(Her şeyde O'nun bir işareti (ayeti) vardır ve onun tekliğinin ispatıdır.)

NASIL Kİ YÜCE TANRI BUYURMAKTADIR:

"Huve'l-evvelü ve'l-ahir u ve'z-zahiru ve'l-batinu."[1]

(O'dur birinci ve sonuncu ve zahir ve batın.)

Derviş gerekiyor ki Fena gemisine binsin ve ***"Mutu kable en temutu"*** sıfatına bürünsün ve Hüviyet denizinde seyir etsin.

Nasıl ki yüce Tanrı buyurmaktadır:

"Şahitlik ediyor Tanrı ki ondan başka ilgiyi hak edecek bir şey yok" [2]

Ve Mürşidinin düşüncelerinde gark olsun ve sevginin meyvesini dersin ve ruhunun Tanrı tekliği nurlarında seyrini mümkün kılsın ve saf niyetin tacını başına koysun ve her an huzurda olma kemerini beline kuşansın ve ibadet bineğine binsin ve kulluk kırbacını eline alsın ve vahdet meydanında himmet atını koştursun ***ta ki Ahetlik makamına ersin.***

1. Hadid Suresi 3. ayet.
2. Ali İmran 18.

"Ey Muhammed söyle ki o Ahettir" [3]

Derviş gerekiyor ki kendi gönlünü Tevhitle yetiştirsin ve kendi ruhunu Hakk'ın zuhuru nurlarında yalnız bıraksın ve yaratıcının tecellileri denizinde dalgıçlık yapsın ta ki:

"Cevher'ül-insani Sırri ve ena sırrehu."

*(Yani: "**İnsanın cevheri benim sırrımdır ve ben onun sırrıyım**" elde edilsin, çünkü ruha can diyorlar ve içerik diyorlar sevgilinin yeridir.)*

HAKK'I ANMAK ÜÇ TÜRLÜDÜR:

İlki, dille anmak; ***ikincisi,*** gönülde anmak; ***üçüncüsü,*** sırla anmak ve kutsi hadiste gelmiştir ki:

"İnne fi cesedi beni âdeme muzğatün ve fi'l-muzğati kalbün ve fi'l-kalbi fuadün ve fi'l-fuadı zamirün ve fi'l-zamiri nurun ve fi'n-nuri sırrün ve fi's-sirri ena."

(Şüphesiz insanın bedeninde bir parça et vardır onun içerisinde bir kalp vardır onun içerisinde gönül vardır, onun içerisinde bir giz vardır, onun içerisinde bir nur

3. İhlâs 1.

vardır ve onun içerisinde bir sır vardır ve onun içerisinde ben varım.)

Derviş gerekiyor ki Benliği yağmalasın ve yaksın ve kökünden çıkarsın ta ki ruh şehri imar olsun çünkü ***Benlik*** şehrini ***nefsanî*** şehir diyorlar viran olmadan önce ve viran olup yeniden imar olunca ***ruh şehri*** diyorlar.

Derviş gerekiyor ki ruh şehrini imar etsin ta ki nefisten ve şeytandan kurtulsun ve nefsi arıtsın dünya düşüncelerini kalbinden ve kalıbından çıkarsın ve iyilik giysisini giysin. Sevgi çatısının altına girsin ta ki sevgilinin sırlarının mahremi olsun ve sevgi şarabını içsin ve ***sürekli Hakk'ı müşahede etme*** sarhoşluğunda olsun.

Nasıl ki yüce Tanrı buyurmuştur:

"Nereye yüzünüzü çevirirseniz, orada Tanrı'nın yüzü görünmektedir, Kuşkusuz ki Tanrı genişleten ve her şeyi bilendir" [4]

Ve Hz. Ali ***(Kerremellahu vechehu: Tanrı yüzünü daha değerli etsin)*** buyurmuştur ki:

4. Bakara - 115.

"Tanrı'dan başka hiçbir şey görmedim ve iki âlemde Tanrı'dan başka hiçbir şey yoktur."

Ve yüce Tanrı buyurmuştur:

"İnananlar onlardır ki Tanrı'yı sevginin en son seviyesinde sevmektedirler."

Derviş gerekiyor ki ibadetini Tanrı'yla birliktedir gibi yapsın yani konuşmalarında, yaptıklarında ve hallerinde ve davranışlarında ve huyunda yemek yemesinde ve içmesinde uyumasında ve uyanışında ve her halinde Tanrı'yla beraber olsun.

Nasıl ki yüce Tanrı buyurmuştur:

"Tanrı sizinledir nerede olursanız ve O ne yaptığınızı görmektedir" [5]

Ve kutsi hadiste böyle buyurmuştur:

"Benim yanımda yat sıradan uyuyanların uykusu gibi değil, gelinin gerdekte yatması gibi yat, Ey kulum

5. Hadid - 4.

benden başka neyle uğraşıyorsun sen benden başka şeylerle uğraştığın için korkudasın"

Derviş gerekiyor ki konuşmalarında ve davranışlarında ve hallerinde dayanıklılık yapsın, kalıbını gerçek faille (sebep olan) kaim etsin (ayakta tutsun) ve bilsin ki:

"Vücutta Tanrı'dan başka bir amil (davranan) yoktur."

Ve sürekli kurb (Hakk'a yakınlık) denizinde dostu bulup yakın olsun.

Nasıl ki yüce Tanrı buyurmuştur:

"Biz ona şahdamarından daha yakınız." [6]

Ve buyurmuştur:

"Biz sizden ona daha yakınız ama siz bilmiyorsunuz." [7]

Ve hadisi kutside gelmiştir:

6. Kaf -16.
7. Vakıa 58.

"Benden haz al ve bana yakınlık duy ben senin için başka her şeyden hayırlıyım."

Derviş gerekiyor ki dilini sürekli Tanrı'nın zikrinde tutsun ve Tanrı'nın zikrinden başka hiçbir şeyi gönlüne yol vermesin ve talibin hiçbir davası olmamalıdır meğer Tanrı'nın rızası için çünkü kalp Hakk'ın tecelli yeri ve onun nazar kıldığı yerdir (gözettiği yerdir) ve ondan başkasının oraya yolu yoktur.

İsterim ki ağyar dostluğunun kökünü söküp atayım
Gönül bahçesinde dost fidanından
başkasını bırakmayayım

Gönlümden çıkarayım düşük dünyanın gamını
Ev ya dostun yeridir ya da eşya biriktirme yeridir

Ve sabah akşam öyle Tanrı'yı anmakla uğraşsın ki kendi ***benliğinden "Fani"*** olsun (yok olsun).

Nasıl ki yüce Tanrı buyurmuştur:

"Ey inananlar sabah akşam Tanrıyı bol bol anın."

Derviş gerekiyor ki sabah akşam bütün vücudunu

öyle Tanrı'yı anmaya uğraştırsın ki her tüyü dil açsın ve gönlünü Hakk'ın kuşatmasında gark etsin ve ruhunu Hakk'ın tecellileri hayallerinde görücü etsin ve onunla sırrını mümkün kılsın ta ki organlarının zikrini Tanrı'nın nazarında duysun ve bütün nesneleri zikir halinde duysun ve bütün nesneleri zikir halinde görsün ve ne zaman ki Tanrı'nın inayeti ile zâkir (Her an Tanrı'yı anan) ve Tanrı'nın zikri ile "fani" olsa o zaman zâkirin yerinde ancak mezkûr (zikredilen) kalır; orada bilirsin ki sen kimsin.

Yüce Tanrı buyurmuştur ki:

"Beni anın ki sizi anayım ve bana şükredin ve nankörlük etmeyin" [8]

TALİP KİME DERLER?

Talip odur ki, dünyadan ve içerisinde olan her şeyden ihtiyaçsızdır.

İkinci makam: Talip odur ki dünyadan ve ötesinden (ahiretten) ihtiyaçsızdır.

Üçüncü makam: Talip odur ki kendi zatından ihtiyaçsızdır.

8. Bakara -152.

Nasıl ki peygamber efendimiz (a.s) buyurmuştur:

"Dünya haramdır ahiret ehline ve ahiret haramdır dünya ehline ve ikisi de haramdır Hak ehline."

Yani kesret (çokluk) Hakk'ı gözetmeden halkı görmektir ki birlik (Cem') ehline haramdır.

Ve birlik (Cem') Hakk'ı görmektir halkı gözetmeden ki haramdır kesret (çokluk) ehline ve o ikisi de Cemü'l-Cem (Birliğin birliği) ehline haramdır. Ve o halkı Hakk'a dayanır görmektir ne zaman ki talip hakikati arayarak o seviyeye kavuşursa ki "Matlup" (aranan) odur.

Derviş gerekiyor ki gönlünü Hakk'ı tanımanın çeşitli nurlarıyla görücü etsin ve görücülüğünü müşahede'de kullansın ve sürekli müşahede'de olsun ve müşahedenin ne olduğunu bilsin.

"Müşahede Tanrıyı ince hicabın ardından görmektir ve ince hicap bütün yaratıklardır."

Nasıl ki yüce Tanrı buyurmuştur:

"Tanrı her şeyi kuşatmaktadır." [9]

Ve yine buyurmuştur:

"Siz istemezsiniz illa ki âlemlerin Rabbi isteyecektir" [10]

ZÜHD NEDİR?

Züht, dünyayı bırakmaktır ve bütün ibadetlerin başıdır ve dünya sevgisi bütün hataların başıdır.

Takva (Sakınma) Nedir?

Takva, Tanrı'dan başka her şeyi terk etmektir.

Kim ki Mevla'yı müşahede etmektedir bütün nesneler onundur.

Hz. Peygamber efendimiz, Tanrı'dan alarak böyle buyurdu:

"Kim ki bize Kanaat etse, bizden gayrisinden ihtiyaçsız olsa biz ve bizim olan her şey onunuz..."

9. Fussilet 58.
10. Tekvir - 29.

"Eğer bize talip isen hiçbir dileğin olmaması gerekir. Çünkü bize kavuştuğun zaman bütün dilekler senin olacaktır."

FENA NEDİR?

Fena, kendi huylarından çıkmaktır.

Derviş gerekiyor ki varlıklar dünyasında gönlünü görücü etsin ve kendi gönlünde hiçbir şeyi görmesin ve bilmesin meğer vacibü'l-vücudu (Tanrı'yı) ki her şeyi tedbir eden odur.

Vücut üç çeşittir ve bazıları diyorlar ki dört çeşittir:

Vacibü'l-vücud: Varlığı gerekli.
Cayizu'l-vücud: Varlığı olabilecek
Mümkinü'l-vücud: Varlığı mümkün olan.
Mümteniü'l-vücud: Varlığı imkânsız olan.

"Vacibü'l vücud" Yüce Tanrı'dır. Çünkü onun başlangıcı ve sonu yoktur ve her zaman mevcuttur ve bütün düşüncelere ***caizü'l-vücut*** diyorlar, çünkü dünyada bellidir, ***Mümteniü'l-vücut*** kime derler? Yüce Tanrı'ya eş ve ortak yoktur buna ***mümteniü'l-vücut*** derler.

Derviş gerekiyor ki bütün zamanını Tanrı'yla geçirsin ve her nefes ki ondan vücuda gelir Hakk'ı anmakta olsun.

Nefeslerini diri tut eğer arif isen
Ta ki iki cihan bir nefeste senin mülkün olsun

Ve kendi vücudunu mabudu talep etmekte sabırsız etsin ve dilini ağyar'dan söz etmekten arıtsın ve gönlünü, ruhunu Hak ile yoldaş etsin ta ki ***"Mahbubiyet"*** (Sevgili olma) makamına ersin; Nasıl ki yüce Tanrı buyurmuştur:

"Beni anın ki sizi anayım." [11]

Dervişin bilmesi gerekir ki her ne ki vücutta temellidir asla yok olmaz.

"Varlık sürekli vardır asla yok olmaz ve yok olan sürekli yoktur ve var olmaz."

Fena Nedir?

Fena, kendi zatından çıkmaktır yani varlıkta hiçbir amil yoktur meğer Allah; ne zaman ki talip bu seviyeye erişse o zaman ondan hiçbir şey kalmaz meğer Allah.

11. Bakara -152.

Derviş gerekiyor ki; kendini yaratık, çaresiz, görevli ve Hakk'ın her zaman gözetlediği varlık bilsin ve hükümdarların hükümdarı olan Tanrı'nın hükmüne razı ve sevinçli olsun.

Ve kendini Tanrı'nın hüküm ve iradesine teslim etsin. Çünkü yaratıcının hüküm ve iradesi yaratıklara değişiktir; bazen sevinmesine ve bazen üzülmesine, bazen sağlığa ve bazen hastalığa, bazen darlığa bazen ferahlığa hükmeder.

Derviş gerekiyor ki; hepsini Hak'tan bilsin ve her ne ki Hak'tan gelse hepsini canı gönülden alsın ve kanaat etsin hatta sevinsin ve gülümser olsun, o zaman Allah'ın makamı elde edilir ve sabırlı olanların meydanına girer.

Nasıl ki yüce Tanrı buyurmuştur:

"Tanrı sabırlılar iledir." [12]

Ve Hz. Hâce Ahmet YESEVİ'nin (Tanrı gizlendiği ortamı kutsasın) mektubunda yazılıdır:

"Eğer insanlar iradeyi Tanrının dışında bilseler bu şirke sebep olur."

12. Enfal - 46.

Ne zaman ki derviş Tanrının inayeti ile Hakk'ın cemaline ersin görülür ki celal cemal'den oluşuyor ve kendini Tanrı'nın celalinde yerleştirmeden cemale ulaşamaz, o zaman "Tanrı'dan başka varlıkta hiçbir varlık yoktur" anlaşılıyor ondan sonra gönlü arıtmak dervişe rızk olur ve âlemin görüntüsünü gönlünde müşahede eder.

Ey derviş bil ki talibin yeme içmesi üç çeşittir:

İlk, şeriatta ***ikinci,*** tarikatta ***üçüncü,*** hakikatte.

Ve şeriatın yemesi odur ki yiyen rızk vereni anarak yiyecektir ve mabudun kulluğunda kendini yaksın.

Ve tarikatın yemesi odur ki yiyen yemeler ve içmelerde çok defa yiyip içmesin.

Ve hakikatin yemesi odur ki yiyen ve içen kendi zatında hakkı müşahede edecektir çünkü varlık hiç var olmaz meğer Tanrıyla o zaman bu müşahede'de yiyen ve yenilen birdir.

Oynar olursun ne zaman ki aslın fani olsa. Her neyin ayağında olsan bil ki osun.

"Ne zaman ki talip bu seviyeye ulaşa Tanrı'dan gayrı varlıkta hiçbir şey yoktur."

Derviş gerekiyor ki "la ilaha illallah" kelimesinde o kadar gark olsun ve onunla rahat bulsun ki kendinden fani olsun; ne zaman ki fena makamına erişse yücelik derecelerine göre anlar ve kendi mahbup ve matlubunu kendi zatında müşahede eder ne zaman ki Tanrı'nın inayet ve lütfüyle talip bu devlete kavuşsa, onun katında bir şey gizli kalmaz.

Ne zaman ki "La ilaha illallah"a ulaşılsa o zaman Talip sevgiliyi kendi zatında görür.

Ne zaman ki Tanrı'nın lütfünden Talip bu seviyeye ulaşsa varlıkta Tanrı'dan başka bir şey yok.

MÜMİN KİME DERLER?

Müminin beş belirtisi var:
Birincisi sürekli hastalık,
İkincisi sürekli olan bir üzüntü,
Üçüncüsü mazlumdur,
Dördüncüsü açık avuçludur,
Beşincisi ona her zaman yoksulluk gereklidir."

Peygamber Efendimiz buyurmuştur ki:

"Fakr benim onurumdur ve onunla diğer peygamberlere ve mürsellere övünüyorum."

Öylece mümin olanlara gereklidir ki dünyayı terk etsin ve Mevla'yı arasın, o halde ne zaman ki Tanrı'dan gayrı kalmazsa o zaman Tanrı iledir ve sıfatında Tanrı'nın kulu olur.

Hakikatte mümin odur ki hiçbir yaratığın hakkını haksız olarak eliyle ve diliyle zarar vermesin ve bu söze göre yaşasın.

Hz. Ali (a.s.) buyurmuştur:

"Tanrı'nın emrini yüceltsin ve Tanrı'nın halkına şefkat etsin."

Ve kutsi hadiste gelmiştir ki:

"Kullarımın katımda en kötüsü ve en kızgın olduğum odur ki beni Cehennemin korkusu ve cennetin hırsıyla kulluk etsin."

Ve O (a.s.) buyurmuştur ki: ***"Namaz müminin miracıdır" bilmen gerekir ki o hangi namazdır ki müminin miracıdır;*** onun için dünyadan abdest alıp, ahiretten gusül etmesi gerekir ve kendi nefsini kurban etmesi gerekir ve fena denizinde cevelan etsin ta ki bekaya ulaşsın; Böyle bir namaz müminin miracıdır. İlk tekbire "ûla" (En önemli) diyorlar ve anlamı budur ki Hak'tan gayrisini "Mâ sive'llahi" kendine haram etsin.

MÜMİNİN UĞRAŞI ÜÇ ÇEŞİTTİR:

Biri: ***İbadet,***
İkinci: ***Ubudiyet,***
Üçüncü: ***Ubudet.***

İbadet odur ki karşılığı Huri ve Gılman ve saraylar ve çocuklar ve Cennet nimetleri ola.

Ubudiyet odur ki karşılığı ***"Kurb" (Hakk'a yakınlık) ve "Uhrevi" (Manevi)*** seviyeler ola ve

Ubudet odur ki karşılığı Hakk'ın özü ve sevgidir, öz dediğimiz odur ki kendi iradesinden çıksın ve fani olsun ta ki Tanrı'nın inayeti ile Tanrının zatına ulaşsın.

Bilesin ki her şeyin dönüşü ve sonucu vardır ve

kulun son varış yeri Tanrı'nın zatıdır. Âşık kendi zatından fani olmadan Tanrı'nın zatına ulaşamaz, çünkü emir böyledir:

"Kendi nefsini terk et ve gel."

Mümin gereklidir ki kendini Hak katında gözetleniyor bilse, yüce Tanrı buyurmaktadır:

"Bilemez mi ki Tanrı görmektedir?" [13]

Bunda işaret vardır ***Huzurda olmaya.***
Ve bu Cebrail'in eğittiğidir ki:

"Tanrıya seni görmekteymiş gibi kulluk yap eğer sen onu görmüyorsan bile O seni görmektedir."

O zaman bilesin ki, o her halde görücüdür zahir ve batın.

Nasıl ki yüce Tanrı buyurmuştur:

"Kuşkusuz Tanrı kullarını gözeticidir." [14]

13. Alak - 14.
14. Mümin - 44.

Ve: ***"Odur Tanrı göklerde ve yerde."***

Bu göklerden maksat gönüldür ve yerden maksat kalıbı göstermektir.

Biliniz ki yüce Tanrı'nın iradesi gücü bilimi ve isteği kulu kuşatmaktadır lakin kul kendi iradesi, gücü, bilgisi ve isteğinden çıkması gerekir ki teslim ve sükûn (rahatlık) seviyesine ulaşsın.

Bilesin ki Kuran âşıktan maşuka yazdırılmıştır.

O zaman ey derviş bilesin ki Kuran Tanrı'nın sözüdür ve bir kitaptır Hazrete (a.s.) indirilmiş; uygulaması ve ilan etmesi Hazrete farzdır, çünkü yüce Hak onu kendi dergâhının sevgilisi kıldı ve iki cihanın aradığı kişi kıldı ve iki cihan şahlığını ona verdi ve ***"Kurb" Hakk'a yakınlık tacını başına koydu*** ve onun hakkına buyurdu:

"Levlak lema halektü'l-eflak ve levlak lema azhertü'r-rububiyyeti."

(Yani, "Eğer olmasaydın galaksileri yaratmazdım ve eğer olmasaydın mürşitliği açıklamazdım.")

O zaman ey derviş bilesin ki yüce Tanrı'nın rızası ve ***Hazreti Mustafa***'ya tabi olmak kurandadır; o halde o

kimse ki bugün kendine kurandan pay almazsa ve kendi ruhunu onunla süsleyip ve aydınlatmazsa ve nurlandırıp Yüce Değerlinin rahmetine layık etmezse o kör olur ve karanlıklarda kalır. O halde o kimse ki bugün ***okusa ama duymazsa*** ve unutup uygulamazsa onların hakkında böyle söz verilmiştir ki yüce Tanrı buyurmuş:

"Her kimse ki beni anmaktan yüz çevirse onun için dar bir yaşantı olacaktır ve kalkış gününde onu kör olarak canlandırırız der ki ey pirim neden bu defa beni kör olarak getirdin hâlbuki önceki defa görüyordum, Pir der ki öylece ayetlerimiz sana geldi ve sen inkâr ettin böylece bugün unutuluyorsun." [15]

Derviş gerekiyor ki sürekli Tanrı'yı anmakta olsun ve Tanrı'dan gayrisini anmaktan çıksın, Halveti ve boş işlerden uzak durmayı ve yanlışlıklardan dur olmayı seçsin ta ki Tanrı'yı anmaya dayana bilsin ve dünya sevgisini azaltsın yani dünya sevgisinin özüne girmesine yol vermesin ta ki yüce Tanrı'nın sevgisinden boş kalmasın hatta Tanrı'yı anmanın ve onun sevgisinin tadına ersin ve nefis ve şeytan ilhamlarından kurtulsun ve şehvetin lezzetlerini bıraksın ta ki Tanrı'yı anma ve marifetin lezzetine ulaşsın, demişler ki:

15. Ta Ha 124-126.

"Tanrıyı anan odur ki, Tanrı'dan gayrisini unutmuş olsun."

Nasıl ki yüce Tanrı buyurmuştur:

"Başka her şeyi unuttuğun zaman, Mürşidini an!" *16*

EY DERVİŞ "TEVBE" NEDİR?

Tevbe, odur ki dönesin yüce Tanrı'ya; Tanrı'nın buyruğuna. Ve o her yanlışlıktan çıkmaktır.

Ulu Tanrı buyurmuştur:

"Ey inananlar dönün Tanrı'ya Nesuhun dönüşü gibi." *17*

Ve yüce Tanrı buyurmuştur:

"Af dileyin pirinizden, şüphesiz ki o af edicidir."

Ve (a.s.) buyurmuştur ki:

16. Kehf -24.

17. Tahrim -8.

"Suçundan dönen kişi hiçbir suçu olmayan kişi gibidir."

O zaman derviş gerekiyor ki kusurlarından ve geçmiş günahlarından şartlarıyla dönüş yapsın (Tevbe etsin) ve küçük büyük isyanlardan çıksın ve yedi uzvuna isyan çevresinde dolaşmaya izin vermesin ve sürekli yedi uzvunu bekleyen bir çoban gibi olsun. Ta ki Tanrı'nın lütfüyle arınmış bir seviyeye ulaşsın ve kusurlardan kurtulsun o zaman bütün davranış ve konuşmaları Hak (iyilik) olur.

TEVBE ÜÇ ÇEŞİTTİR:

Biri, ***Tevbe,***
İkinci, ***İnabet,***
Üçüncü, ***Rüyet.***

Ey derviş bil ki Tevbe nedir; Talibe gerekiyor ki kendi bedenini dünya zevklerinden ve dünyadan pay almaktan arıtsın ve dilini dost sözünden başka sözden dur etsin ve gönlünü dost hayalinden başka her şeyden boşaltsın. Ve kendi sırrını nefis hevesinden ve onun dileklerinden arı tutsun ve aydınlatsın o halde Tanrının lütfüyle küçük ve büyük isyanlardan.

Ve kötü huydan gelen kusurlardan direk kulluk ve iyiliklere gelir ve ruh nefis kuşatmasından kurtulur ve yüceliklere doğru uçar ve Tanrıya doğru seyir etmek onun lütfü ile mümkün olur, Tevbe budur.

VE BİL Kİ İNABET NEDİR?

Derviş gerekiyor ki gaiplikten huzura gelsin ve her halde kendini zahir ve batın kendini gözetlenmekte ve belirli çizgide ve rızklandırılmış ve görevli ve Hakk'ın yarattığı bilsin, derviş o zaman benlikten kurtulur nasıl ki demişlerdir;

"Bencil, kendini gören Tanrı'yı göremez"; bencillikten kurtulduğu zaman fena seviyesine kavuşur ve Yüce Tanrı kendi lütfü ile İlme'lyakin ve gönül görüşünü mümkün kılar; ***O zaman kendi özünde ve bütün gördüklerinde Hakk'ı görür, İnabet budur.***

EY DERVİŞ BİL Kİ RÜYET NEDİR?

Derviş ki kendinden Hakk'a gelse ***her seviyeye ki kavuşa ondan da geçmeli ve ona bakmamalı ve yüce seviyeyi arzulamalı ki seyirde geri kalmasın, nasıl ki***

Hz. Mustafa'ya her günde yetmiş iki derece yükseliş vardı ve Sultan-ı enbiya seyirden geri kalmadı.

"Rabbi zidni ilmen" derdi;

(Yani; Pirim beni ilim algılama kapasitesi yönünden genişlet.) Ve yüce seviyeyi diliyordu.

Öylece dervişe gerekiyor ki her seviyeye ki gelse orada kalmasın ve ona kanaat etmesin o halde Yüce Tanrı Himmet tamamlığı rızk eder ***ta ki Tanrı'nın özüne kavuşa, Rüyet budur.***

"Cihat (Mücadele) nefis ve şeytan ile savaşmaktır."

O zaman dervişe gerekiyor ki gece gündüz nefis ve şeytan ile savaşsın ve nefsini hiç murada erdirmesin ve onu mutsuz etsin. Ta ki şeytan yol bulmasın ve def edilsin ve nefis ve şeytanın kuşatmasından kurtulsun ve yüce Tanrı ona saf niyet kapısını açsın ve ***Tanrı'yla beraberlik (huzurda olma) hâsıl olsun.***

Cihat (Mücadele) az yemek ve az konuşmak ve az yatmak, Fena ve Fakr'dır.

Fena yüce Tanrı'dan başkasından umudu kesmek-

tir, yani o kişi Tanrı'dan gayrı kimselerden ihtiyaçsızdır.

Fena Tecrid ve Tefrid'dir Tanrı'dan gayrilerden; O da her hak dışı halden çıkmaktır.

Ey derviş bilesin ki miraç gecesinde o halde ki Cebrail, (a.s.)'ma dedi:

"Ey Tanrı elçisi ben bundan yükseğe dayanamam! Eğer bir parmak daha yaklaşırsam yanarım."

Yüce Tanrı lütfüyle ***"Fakrı"*** ona kılavuz yaptı ve onu ***iki yay arası ve daha yakın*** makamına ulaştırdı.

Hazretin *"Risaleyi Gavsiyye"*sinde yazılıdır ki:

Dedi Ey Gavs-ı A'zam yaranına sevenlerine söyle ki, kim bize kavuşmayı diliyorsa Fakr seçmesi gerekir.

EY DERVİŞ BİLESİN Kİ FAKR NEDİR?

Barışta barış, niyazda niyaz ve ihtiyaçsızlığın son seviyesinde son seviyede muhtaç olmaktır.

Ey derviş bilesin ki barışta barış nedir?

Gerekir ki her ne dert ve bela ve acı ki erişse yüce Tanrı'dan bilsin ve canı gönülden karşılasın hatta sevinçli ve mutlu olsun ***ta ki Tanrı'ya yakınlık hâsıl ola.***

Ey derviş bil ki ihtiyaçsızlığın son seviyesinde en son seviyede muhtaç olmak nedir?

Bu seviye İbrahim'indir (a.s.); ne zaman ki Nemrut İbrahim (a.s.)'mı mancınığa koydu ve ateşe doğru attı; emir geldi ki ey Cebrail İbrahim'e yetiş! Cebrail geldi dedi ki: Ey İbrahim benden bir şey istiyor musun? Dedi ki hayır istemekle ne işim var! Ulu Tanrı benim halime daha görücü ve bilgilidir. O zaman İbrahim hakkında buyruldu ki:

"Ey ateş İbrahim'e serinlik ve esenlik ol." [18]

O halde ihtiyaçsızlığın son seviyesinde ihtiyacın sonunu yaşamak budur.

MÜMİN KİMDİR?

(a.s.) buyurdu, mümin Cennet padişahlarıdır.

18. Enbiya - 69.

Ve buyurdu: ***Mümin Rahmanın yandaşıdır.***

Ve buyurdu: ***Mümin Rahmanın haslarıdır.***

Bil ki ***"Mümin cennet padişahlarıdır"*** kime derler?

Ona ki hayat, şehvetler, lezzetler dünya ve ehli onun katında acı olmuş olsun, o zaman Cennet ondan meydana gelir.

Ve bil ki ***"Mümin Rahman'ın yandaşıdır"*** kime derler?

Ona ki dili Tanrıyı anmaya yetinmiş olsun ve varlığı Resulullah'ı izlemeye tabi ve yakin olmuş olsun.

Ve bilesin ki ***"Mümin Rahman'ın haslarıdır"*** kime derler?

Ona ki cismi cisimli olanlarla ve ruhu ruhsal olanlarla olsun.

Ey derviş bil ki Tanrı'nın velisi kendi zamanında, zamanın Nuh'udur ve onun inayeti (ilgisi) bela fırtınasından kurtuluş vapurudur; Tanrı kullarını koruyan ve bunun beyanında su fırtınası bak ki bela suyudur hâl-

buki kolaydır. Çünkü nesnelere beladır, ama cehalet fırtınası ondan daha kötü ve acıklıdır çünkü her kimse ki onda batsa sonsuza dek kurtulamaz.

İNSANLAR BEŞ ÇEŞİTTİRLER:

İkram sahibi, cömert olanlar ve cimri düşük insanlar ve hayvan huylu olanlar; ikram sahibi olan kendi yemez onu bahş eder, cömert olan kendi de yer bağışlar da, cimri; kimseye vermez kendi yer, düşük insanlar; kendi de yemez birine bağışlamaz da. Hayvan huylu olanlar; yemez bağışlamaz başkalarını da iyiliklerden men eder.

Arifin gözü Tanrıya bakar Zahidin gözü kendi ameline bakar; Zahid der ki ben neler yaparım! Arif der ki Tanrı ne ister! Arif kendini unutmuştur hatta kendi benliği kalmamıştır ve Hak'ta yok olmuştur.

Arifin gamı (uğraşı) piridir.
Zahidin gamı (uğraşı) kendisidir.

En büyük mucize nebiler ve velilerin sözleridir. Çünkü mucize ve kerametler zahir yönünden sihir ve simyaya[19] benzer her ne kadar ki manada onlardan

19. Gizli ilimlerden.

uzaktır. Ve büyücüler mucize türü işleri zahir yönünden çok yaparlar ve öylece "evliyaların özü ve kerametleridir" falcılar ve büyücüler derler fakat sözde bunların hiçbiri giremez.

İki talep vardır; Hâce'nin yolunda sordular ki ***"yolun bir sonu var mıdır?"***

Buyurdular ki yolun sonu vardır ama menzilin sonu yoktur, çünkü iki seyir vardır; biri ***"Tanrı'ya dek"*** diğeri; ***"Tanrı'nın içinde"*** o ki ***"Tanrı'ya dek"***tir sonu vardır ki dünyadan ve kendinden geçmektir bunların hepsinin sonu vardır. İlla o zaman ki Hakk'a vardın, ondan sonra seyir Tanrı'nın sırları ve marifeti dünyasındadır ki onun sonu yoktur.

Bil ki Tanrı'nın aynası dörttür. Ki dört harf ona işaret etmektedir ve o dört seviye ki gönül ve akıl ve ruh ve nefistir ve dört melek bu seviyelerin sonucudur. ***Örneğin gönül Cebrail'in kalıbıdır*** ki o kabiliyettir ilimin yeridir ve ilim gönül aracılığıyla elde edilir o zaman isim olarak, çok sayıda adı olur. İster ona gönül de ister ***Cebrail*** iki kelimede de kast edilen bir anlamdır ve akıl Mikail Hakikat rızklarının aracısıdır yani ilim ve marifet akıl ile elde edilir ve ***ruh İsrafil'in zarfıdır*** ki nesnelerin gerçeği

onun elindedir ve o şekil Hakk'ın sıfatıdır ki insanın ruhunda yazılıdır. Nasıl ki yüce Tanrı buyurur:

"Kendi ruhumdan ona üfürdüm." [20]

Ki: ***İsrafil'in*** vasfıdır ve ***nefis Azrail'in kalıbıdır*** ki o Hakk'ın üstünlüğüdür nasıl ki elçiler sultanı (hepsine ve bizim elçimize ve sülalesine ve yaranına esenlikler olsun) buyurur:

"Ona ki Muhammed'in nefsi elindedir and olsun."

Ve yüce Tanrı buyurur; ***"Tanrı'nın eli onların ellerinin üstündedir"*** [21] burada anlam üstünlüktür. Nasıl ki derler; ***"O kimse ellerin üzerindedir."*** Yani böyle demekle üstünlüğünü anlatırlar ki o Azrail'in vasfıdır ki ruhların alıcısıdır ve her nesneden onda bir ruh vardır nasıl ki doğal temellerden ***toprak Azrail'in yüzüdür ve su Mikail'in, hava İsrafil'in ve ateş Cebrail'in.***

Nasıl ki Hz. Resul (a.s.) buyurur:

21. Sad 72.
20. Hicr 29.

"Her elçinin ümmeti içinde bir benzeri vardır ve Ey Ali sen ümmetim içinde benim benzerimsin."

Akıl benzetmede Cebrail gibidir ve onun ahtı olan gaybı düşünmek ve ona bakmak düşüncede, tefekkürde, hayatın biçiminde ve günlük işlerden çıkmaya, Cebrail gibidir ve onu levhada anlamak.

Bir gün bir derviş sordu ki: Yunus (a.s.) balığın karnında kırk gün kaldı hikmeti ne idi ve insanın vücudunda ne vardı ki yüce Tanrı buyurmuştur; çok yakında ayetlerimizi ufuklarda ve kendi vücutlarında onlara göstereceğiz.

Yunus gibi balıkta gizli kalmış
Hidayet ona gelince ona güven gelmiş.

Hakikatte Yunus'tan maksat ruhtur ve balıktan maksat tendir ve denizden maksat nesnelerdir.

O halde belli oldu ki yüce Tanrı insanın ruhunu cisimden önce yarattı. Ve istedi ki kendini açıklığa getirsin özünü yarattı. Ve onu ilimden, görünen hale getirdi ve sınırlı bir varlık olmaktan birlik haline getirdi ve kendi kemalini ve sıfatlarını ortaya koydu. Ruhlardan sonra

Tanrı ateşi, rüzgârı ve toprağı yarattı ve dünyayı onun üzerine düzen verdi. Ondan sonra bu dört unsuru yoğurdu. "Âdem'in mayasına kırk gün kendi (kudret) elimle yoğurdum."

O halde ey derviş bil ki Rabbü'l-âlemin olan Tanrı insanın kalıbını ateşten, rüzgârdan ve topraktan yarattı ve bunlara kırk aşama vermiş. Şimdi ilk on aşama nefsi emarede hâsıl olur ve nefis zalim padişahtır ve her hareketi şerdir (kötülüktür). Nasıl ki yüce Kuran'da gelmiştir:

"Ben nefsimi arı saymıyorum çünkü nefis kötülüğe emredendir meğerki Rabbim korusa" [22]

Çünkü nefisin ateşle ilgisi var ve ateş sıcak ve kurudur.

Ve o on seviye ki Emareden oluşur bunlardır:

Cehalet, sinirlenmek (kızgınlık), cimrilik ve buğz, kahir, kin, kibir, kıskançlık, inkâr, ikiyüzlülük (nifak); ve bu on huy Emmare nefsine özeldir, hakikat bu huylardan uzaktır amma.

22. Yusuf 53.

*"Levvame"*den oluşan on huy bunlardır; ***züht, takva (sakınma) vara (kötülükten çekinme), kulluk, hakkı ödeme, nefsi koruma, dostu görmek duygusu, Hak imanına uymak ve Hak yolunda mücadele etmek.***

Yüce Tanrı *"Levvame"*nin hakkında buyurur:

"Ant içmem kalkış gününe ve ant içmem levvame (uyaran) nefsine." [23]

Levvame nefis rüzgârla ilgilidir ve rüzgâr soğuk ve kurudur ve demişler ki hem iyilik ve hem kötülük yapandır.

Arifler suya benzetmişler nasıl ki Kuran'da gelmiştir:

"O zaman ilham etti ona iyilik ve kötülüğü, uysallığı ve isyanı." [24]

Öylece su soğuk ve nemlidir.

Öylece ***"Mülheme"den on seviye oluşur*** ve onlar;

23. Kıyamet 1, 2.
24. Şems 8.

akıl, hikmet, bilim, vahiy, ilham, hayır, boş olmayan söz, fazilet, cömertlik, ihsan (iyilik) ve bu on aşama "Mülhemenin"dir.

Bunu anlatmaktadır yüce Tanrı'nın sözü:

"Ey güvende olan nefis (beni anarak güven bulan, nimet zamanında şükür eden ve mihnet zamanında sabır eden kalıbından) seni yetiştirene dön o halde ki sen halinden razısın ve senden de o razıdır, kullarımın arasına gir ve mutluluk yuvama gir" [25]

Mutluluk yuvasından (cennetten) kast edilen, bana yakın olanlar ve has kullarımla görüşmektir.

O zaman her kim ki bu huyun sahibidir hakkın emri olmadan hareket etmez ve onu Âdem'e (a.s.) benzetmişler ki yüce Tanrı buyurur:

"O bütün isimleri Âdeme öğretti" [26]

Onun kalbinde bir ilim oluşturdu isimleri kapsayan başlangıç yoluyla. Ve bu Nebiler ve Velilerin zatıdır çün-

25. Fecr 27-30.

26. Bakara 31.

kü ezeli ve edebi kelimeler topraktan meydana gelir ve toprak soğuk ve kurudur:

Toprak ol toprak ki gül bitsin
Çünkü ancak toprak mazharı küll

Ve öylece ***"Mütmainne"***nin bu on aşaması var: ***Fakr ve sabır adalet ve insaf, ilim ve rıza, tahkik ve yakın, Aht ve Vefa,*** söylenen bu on aşama topraktan oluşur. ***Ve toprakta bir gizem vardır Ali'nin bir ismi "Ebu Türap"tır.*** Ve bu seviyeler bütün evliyaullah ve şühüda ermiş imamlarda (Yüce Tanrı'nın rızası hepsinin üzerine olsun) oluşmaktadır ve her Salik (Yolcu) ki bu yüce seviyelere ve değerli makamlara ulaşır Vilayete kavuşur, ***Vilayet ve Nübüvvet Hakikat dünyasında birdir.***

(a.s.) buyurdu:

İçinizde iki emanet bırakıyorum yüce Tanrı'nın kitabı ve ailem Ehl-i Beyt'im, O halde eğer istiyorsanız ki Hak yolunda sağlıklı kalasınız, ilahi kitap ve nebiler sultanının (a.s.) evlatlarına tutunun.

Nasıl ki hamt edilmiş kitapta; onun rehberi buyurmuştur:

"O halde gerçekten kopmak bilmeyen tutanağa tutunmuştur, o kopmayacaktır yok ve Tanrı duyan, bilendir." [27]

Bil ki yüce Tanrı göklerde ve yerde her ne yaratmıştır onun benzerini senin vücudunda yaratmıştır.

Gökte arş yarattı senin özünde de himmet ki binlerce kat ondan büyüktür. Göklerde cennet yarattı ve senin bedeninde gönül yarattı ki binlerce kat cennetten güzeldir çünkü Cennet şehvetin yeridir ve gönül marifetin yeridir ve Cennetin haznedarı Rıdvan'dır ve senin gönlünün haznedarı Rahman'dır.

Ve yerde Cehennem yarattı ve senin teninde şehvet ve heves yarattı ki heves, "Haviye"'ye benzer ki orada bedenin ateşi yakıcıdır ve burada din'in ateşi yakmaktadır.

Ve gökte Ay yarattı ve senin teninde Akıl, Ay çoğaltır ve azaltır, Akıl da öyledir; gökte Güneş yarattı senin gönlünde Marifet yarattı, Güneş cinler ve insanlara ışık verir ve senin marifetin Arş ve Kürsiyi aydınlatır.

27. Bakara 256.

Ve âlemde denizler yarattı ve senin içinde sırlar yarattı ve dedi ki:

"Kendi içinizde de görmüyor musunuz?" [28]

Yani aradığınız kendi içinizdedir, ama ne fayda ki göremiyorsunuz ve bilmiyorsunuz.

EY DERVİŞ BİL Kİ ORUCUN ÜÇ ÇEŞİDİ VAR:

Birinci: Avam (Sıradan insanların orucu)
İkinci: Havas (Has insanların orucu)
Üçüncü: Ahass-i Havas (Hasların hası olan insanların orucu)

Birinci, odur ki karın ve belini orucu fesih eden her şeyden korusun.

İkinci, odur ki: gözü hak olmayan her şeyden ve kulağı hak olmayan her sözden ve dili hak dışı konuşmaktan korusun.

Üçüncü, nebiler ve velilere mahsustur ki gönlünü hak olmayan her şeyden korusun nasıl ki Hz. Ali (Kerremellah: Tanrı değerini değer katsın) buyuruyor:

28. Zâriyat 21.

"Dünya bir gündür ve biz onda orucuz."

O halde O bütün ömründe oruç imiş.

Ey derviş bilmek gerek ki kulluğun son aşaması sonsuzluğun başlangıcıdır, Salât, Zekât, Oruç ve Haccın gerçek anlamı vardır.

Salâtın gerçek anlamı Tanrı'yla konuşmaktır ve hakikate ermektir.

Ve Zekâtın gerçek anlamı Hak'tan gayrı olan her şeyden gönlünü arıtmaktır ve sadakat arı niyet ile Hakk'ın sevgisine gönül vermektir.

Ve Orucun gerçek anlamı yaratılış icabı alışkanlıklardan Hakta fani olarak el çekmektir ve bunun için Yüce Tanrı kutsi sözlerinde buyurmuştur:" Oruç benimdir ve onu kendim ödüllendiririm."

Ve Haccın gerçek anlamı marifette dosta kavuşmaktır ve Fena'dan sonra baki olmaya kavuşmaktır.

Çünkü bütün kurulmuş olan görevlerden maksat salikin menzilleri seyir etmesidir ta ki son seviyeye ki

"Ahediyettir" kavuşsun birlik halinde ve ayrılık halinde.

Eğer teslimde böyle olsan
Mümin sadık-ü emin olsan
Kemalete eğer kavuşsan
Kâmil uygulayan olursun

KALBİN SEVİYELERİNİ ANLATMAK:

Birinci, Şerh-i Sadr yani beceri.
İkinci, Şeğâf yani ilimin kuşatması.
Üçüncü, Fuat yani Tanrının nuru.
Dördüncü, kalp yani gayb ve şühüdün araları.
Beşinci, gayb âlemi yani insaniyet hakikati.
Altıncı, gaybın gaybı yani Muhammediyye (a.s.)
Yedinci, yakindir yani Ahediyet birliği.

Galip gelen hüküm Hak vadisine girer. Altın bakırla karışınca daha çok olursa altındır.

Bilmek gerekir ki insanlar dört grupturlar ve bu dört grubun dört çeşit ibadeti vardır, dört çeşit arzuları vardır.

İlk ibadet ehli olanlar; bunların ibadeti Din merasimi ve şekil ibadetidir ve cehennemden korkmak ve cennetin sevinci, Tanrı'dan umut etmek ve ibadet ehli olanların arzusu budur.

İkinci; zahit olanlar ve onların ibadeti Hak'tan korkmak, umut etmek, onunla rahat bulmak, onun zahmetini düşünmek helâlı kabul etmek, haramdan çekinmek ve bilmek gerekir kibir tevazünün düşmanıdır ve kıskançlık dinin düşmanı ve pahıllık cömertliğin düşmanıdır ve tamah kanaatın düşmanı, sinirlenmek ilimin düşmanı ve ayıp aramak şefkatin düşmanı... Alay etmek dürüstlüğün düşmanı.

Ey derviş bilmek gerekir ki amel dürüst olmayınca züht seviyesine ulaşılmaz ve zahitler ilimi âlimlerden öğrenirler ve halka eğitirler. Ama "hal" konusunda acizdirler, bilmezler ki nerden gelmişler ve nereye giderler ve bunların katında dünya terk edilir.

Ey derviş bilmek gerekir ki gönül büyük velayettir. Bu velayette iki sultan vardır: biri akıl, diğeri iblis, akıl sultandır ki emir ve anlayış tahtında onun temsilcisidir ve bu sultanın komutanları var ve denilir ki;

Birinci: İlim.
İkinci: Sakınma.
Üçüncü: Edep.
Dördüncü: Cömertlik.
Beşinci: İyi huy.

Bu beş tamamlanınca yüce Tanrı marifeti öğretti ve marifet gelip canın arasında yer alınca can ondan dirilir ve akıl ile uyum sağlar. İkinci sultan iblistir; nehiy edilmiş işlere ve nefis onun kayım makamıdır ve iblisin de komutanları var.

Birinci: Kibir.
İkinci: Haset (kıskançlık).
Üçüncü: Pahıllık.
Dördüncü: Tamah.
Beşinci: Gazap (sinirlenmek).

Bu beş ordu dünyayı terk etmeyi men ediyorlar ve İblis'in başka orduları vardır ki söylenir: Sinirlenmek, gıybet etmek, kahkaha atmak, çok alay etmek ve şehvetten gelen lezzetlere sevinmek fani şeylere sevinmek. Ve bu ordular kişiyi sakınmaktan men eder fakat ***yüce Tanrı'nın lütfüyle akıl sultanı güçlenince*** ve kendi ordusunu oluşturunca fehim'i (idrak'i) ***casus olarak gönderir***

ki görsün iblis ordusundan kimse var mı yok mu? Casus gelip söyler: Ey padişah riyadan bir grup kalmıştır, ilginç başarılıdırlar, akıl ve sabır padişahı kanaati gönderir bunları da def eder; o zaman ruhsal miraç (yükseliş) oluşur ve sır, gizem dua ve salâtın aralarında zatıyla hakiki maksut olana vasıl olur (kavuşur) ve "Namaz müminin miracıdır" sözünün hakikatine ulaşır.

GİZEM, SIR NEDİR?

Gizem, sır odur ki vahdet âleminden bilgisi olsun ve eğer bir kimse kendini bulmak istese Tanrı'ya dayanacaktır ve Külli (tamamen) Tanrı'ya dayansın o zaman kendini ve hem de Tanrı'yı bulur.

Kendi kendini anlatmak zahitlerin makamıdır ***ve kendini Tanrı'dan söylemek*** ariflerin makamıdır ve ***Tanrı'dan Tanrı'yı anlatmak vahdaniyet (birlik) âlemidir.***

Âlemin padişahını yarattıklarıyla beraber görmek arifin başlangıç makamıdır. Ondan geçince hep varlıkları kendileri çaresiz, kendini o yegâne padişah ile beraber görür bu evliyaların makamıdır.

Başka sır sahipleri vardır ki her ne derse Tanrı'dan der ve her ne görse Tanrı'dan görür ve her ne bilse Tanrı'dan bilir; bu söylemek ve duymak Tanrı'nındır ve yüce Tanrı her kimseden ki kendi varlığını ortadan kaldırsa ve kendini Tanrı'dan görse zühtten geçse ve arifler in makamına ulaşsa tecelli eder.

Üçüncü; arifler gurubudur ve bunların ibadeti fikir sahibi olmak ve sır sahibi olmaktır. Ve arifin müşahedesi budur ve arif odur ki dünya ve ahiret ve onlardaki onda terk olunmuş, ta ki ***"Mahbupluk"*** makamına ulaşsa ve ariflerin makamı suya benzer ki pak ve durudur. Nasıl ki su kirlilikleri arıtır arifler de böyle bir örnektirler ki arıtırlar ve her zaman arıtanlardırlar.

Dördüncü; Muhipler grubudur ve bunların ibadeti sır ve sohbet, müşahede ve münacat ve muhabbet budur ki onun katında can terk edilir kalsın ki cihan.

Muhabbete üç halde murat hâsıldır:

Birinci odur ki pirin emriyle sırda seyir etsin on sekiz bin âlemi ki Tanrı'nın yarattığıdır gözüyle ve gerçeklerle müşahede etsin, o zaman baksa olur.

İkinci odur ki pirin verdiği başarıyla sırda seyir etsin ve bilsin ki gönül Tanrı'nın "Velayeti"dir ve onun her zaman baktığı yerdir. Nasıl ki nebiler sultanı buyurdu: ***"Müminin kalbi Tanrı'nın arşıdır"*** o zaman musallat olur ve diri olur.

Üçüncü odur ki pirin lütfüyle sırda seyir etsin ta ki Hazreti Hakk'ın dergâhına varsın kendini Tanrı'da ve Tanrı'yı kendinde adları ve sıfatlarıyla fiilen ve zati olarak manevi gözle müşahede etsin. O zaman mahbupluğa ulaşır ve emrin anlamı yolu göstermektir, verilen başarı kuvvet vermektir ve lütuf marifet vermektir ne zaman ki dost dostuna ulaşsa, muhabbetin maksadı ve aradığı oluşur ki buyurmuşlar:

"Zaferden sonra artık hicret olmaz."

Yetmiş yıllık zahidin ibadeti arifin bir saat düşünmesiyle eşittir.

Nedeni budur ki düşünmek yaratma alışverişidir ve münacat Tanrı'yla alış veriştir. Ve bil ki dervişlik sonsuz saadettir ve edebi devlet (padişahlıktır). Her kim ki sır sahibi ola yüce Tanrı on sekiz bin âlemi ona sunar ve onu on sekiz bin âleme gör ki Tanrı erleri nasıl cevapları var. Bil ki İbret bağrışmasıdır her taraftan gelen ve bil ki

âşıkların konuşması, ancak Hakiki maşuktan bahsetmiştir ve pirlerin temeline boyun eğmek Hakk'a secdedir.

Gafil olma sabah erken vaktinde ki üç yeni faide elde edilir:

Birinci: odur ki her gün rızk yenilenir.
İkinci: odur ki her gün insanın ömrü yenilenir.
Üçüncü: odur ki alemin padişahının iradesi ve lütufu ve fazileti cümle alemde yenilenir.

Evliyalar makamı odur ki yetmiş iki milleti kabul ede ve hepsine himmet ve dua ile yardımcı olur ve bütün âlem denizin suyunu içerler. Denizin suyu ne azalır ve ne çoğalır ve ***Rabbü'l-âlemin*** olan Tanrı cümle âlem için böyledir.

Bunun konusunda ki dillerde denir ki: "Bir pirin müridi olduktan sonra yakışmaz ki başka şeyh seçesin!"

Bu söz evliyaullah ve hakikatçiler katında hatadır.

Bunun konusunda ki insanın iki defa doğması gerekir, biri anneden ikinci kendi ten ve varlığından.

Ten bir yumurta gibidir ve insanın cevheri bu yumurtada bir kuş olacaktır. Aşkın sıcaklığından, sonsuz cihanda ki la mekân (yeri olmayan) âlemdir; uçsun ki eğer onun imanı varlığından doğmazsa düşük hükmündedir ki ondan hiçbir iş gelmez ve sonsuza dek hicapta kalır ki;

"O ki bunda kördür ötekinde de kördür" [29]

Hz. İsa'dan nakledilmektedir buyur ki: ***"O kimse ki iki defa doğmazsa göğün melekûtuna yücelemez."***

İki defa doğmamışa gökten
Padişahlık erişmez gaipten

Bunun konusunda ki yüce Tanrı iki deniz yarattı:

Biri nurdan bir zulumattan ve bu iki denizin arasında bir ara perde çekti ki birbiriyle karışmaları mümkün olmasın. Su ve yağ gibi ki bir kandilde olsalar karışmazlar. Nebiler veliler ve takva ehli ve seçkin insanlar nur deryasından medet alırlar; müşrikler ve şeytanlar, kötü ruhların mededi zulumat deryasından gelir ki karışmazlar.

29. Beni İsrail 72.

Kuran'dan olan bu ispatla:

"Tanrı'nın emriyle iki deniz birbirine kavuşur ama karışmazlar." [30]

O nesneler dünyasında Fars ve Rum denizleridir ki birbirine kavuşurlar ama her ikisinin arasında bir engel vardır ve... Ve bir perdedir Tanrının kuvvetinden yerle veya adalardan ki onun nedeniyle birbirlerine galebe çalmazlar yani karışmıyorlar veya her birinin özelliği batıl olmaz veya sınır belirlenmiş ta ki aralarındaki nesneler batmasın ve eğer biri diğerine galebe çalsa her ikisinin menfaati da zayi olur ve öylece menfaatler noksan bulur.

Bunun konusunda ki Hak teâlâ ibadet ve hizmeti onun için kullara farz yaptı ki yavaş yavaş Hakk'a tapan olsalar ve benlikten kurtulsalar. Öylece süt emen çocuklara anneler her yemekten parmaklarının ucuyla tattırırlar ta ki ona alışıp sütten kesilseler ve gıdaları süt yerine ekmek, et ve değişik yemekler olsun diye.

Öylece dünya ve onun lezzetleri annenin sütü gibidir ve Kulluk ve Hakk'ın marifeti yemek gibidir. O zaman... bu ibadetleri onun için belirledi ki yavaş yavaş

30. Rahman Suresi 19.

ona yakınlık duysun ve daimi ibadete hazır olsun ki:

"sürekli salâtlarında daimdirler." [31] Onlar ki ayakta olmaları ve yaşantıları ve gıdaları bu sofradandır bunlar Tanrı ile vardırlar asla ölmezler ve onlar ki bundan pay almamışlar daimi salâtın zevkine varmamışlar ve hazır olmamışlar ki o yemek onların gıdaları olsun o halde dünya sütüyle vardırlar çaresiz ölürler ve fani olurlar.

Bunun konusunda ki yüce Tanrı'yı tanımak ve bulmak Evliyaullahı tanımaktan daha kolaydır.

Çünkü yüce Tanrı güneşten daha açıktadır nasıl ki Enbiyalar sultanı (s.a.v.) buyurur:

"HAK GÜNEŞTEN DAHA AÇIKTADIR."

Nasıl ki her kişiyi sanatıyla bilirler ve tanırlar ki nasıl kişidir, o halde bütün âlem ki yüce Tanrı'nın yarattığıdır nasıl olur ki yaratan gizli kalsın, fakat Evliyaullah'ı tanımak daha zordur ve çetindir. Çünkü onların sanatları onlar gibi gizlidir nasıl ki onların hakkında kutsi hadiste gelmiştir:

31. Mearic 23 ayet.

"Evliyalarım kubbelerimin altındalar onları benden başka kimse tanıyamaz."

Bunun konusunda ki şeyhin yüce kerametleri vardır ki müritler ondan faydalanırlar:

Ve şeyhin bakışının etkisinden görücü, arı ve aydın olurlar ve ten hapsinden kurtulurlar öylece ecel kılıcından kurtulurlar ve o kimse ki böyle kerametler pirden görmüş olsa dünyaya ait başka kerametlere ilgi göstermez, örneğin mürit bir iş yaptı yemek uyumak ve... ne zaman ki şeyh ona dese ki falan şeyi yedin ve böylece uyudun o halde o kerametten ona ne fayda, çünkü kendi bilmektedir ki ne yapmıştır, bu konuşmadan şeyhin Hakikati ona hasıl olmaz ancak eğer gaip sırlarından ki mürit onlardan habersizdir haberdar etse onun için faydalıdır o zaman kim ki şeyhten böyle yüce keramet görse, böyle düşük kerametlere ilgi gösteremez.

BUNUN KONUSUNDA Kİ
EVLİYAULLAH'IN ÜÇ HALİ VAR:

Biri odur ki hali onun elinde değil ki bazen o istemeden ona iner ve istemeden gider bu seviye zayıftır.

Biri odur ki hali onun elindedir ne zaman isterse gelir

bir şahin gibi ki sahibine uyar bu seviye ortadır.

Ve biri odur ki şahıs halinin aynısıdır bu makam tamamdır böyle olan kutuptur.

Bunun konusunda ki kutup Evliyaların padişahıdır ve Evliyaların padişahlığı ve onların işleri, seviyeleri her ne kadar ki büyük azameti vardır ama kutub'un azameti katında azdır ve hiçbir şeydir ve onların yüceliği ona etki etmez ve ondan sıcaklık almaz çünkü onun azameti yüz binlerce kat fazladır.

Bunun konusunda ki şeyhi inkâr eden, şeyhi inkâr etmekte değil, şeyh ondan ikrahtadır.

Ve o ki şeyhin katına gelmiyor şeyhin ret ettiğidir.

Ve her kimse ki şeyhten keramet görmüyor şeyhten değildir mürittendir yoksa şeyh baştan ayağa kerametti r, kendi iyiliğini ve kerametlerini ondan gizli tutuyor bunun üzerinde ki şeyh ***"Tanrı'nın huylarıyla huylanın"*** emrine göre huy bulmuştur ve o iyidir ve iyi olanı sever.

"Şüphesiz Tanrı iyidir (güzeldir) ve iyiliği (güzelliği) sever."

Bunun konusunda ki batın temizliği için gereken su şeyhtir ki temiz olmayanları su temizler. Ve sanatlar ve meslekler ki en az şeydir üstatsız ve öğretmensiz elde edilmez. Hâlbuki yüce Tanrı'yı tanımak daha zordur ve bu işlerin en değerlisidir ve onun üzerinde bir şey yok, kendi kendine ve üstatsız nasıl kavuşulur. Ve yüce Tanrı kereminden o iş için üstatlar belirledi ve öğretmenler gönderdi ki Nebiler ve Velilerdirler. ***(Tanrı'nın selamı onların üzerine ve bizim peygamberimiz ve bütün Ehli Beytine olsun.)*** O halde o hazretler olmadan bu iş mümkün değil ve üstatsız bilen çok azdır. Ve çok az bulunan üzerine hüküm verilemez ve o çok az olan da bunun içindir ki başkaları ondan öğrensinler. Ne zaman ki öğrenseler ve murada erseler, gaip'ten olsa ve ya üstat ile ikisi de birdir.

Ve müride yakışmaz ki "Sen nereden almış isen ben gidip ondan dilerim." desin.

Ve öylece yakışmaz ki "Ben peygamber (a.s.) veya şeyhten almıyorum, oradan dilerim ki onlar almışlar." desin. Bu düşünceden insan inkâra düşer bu buna benzer ki bir kişi bir çerağ (delil) yakmış olsa ve bir başkası ki çerağ (delil) yakmak istiyor ona desin ki ben bu çerağdan yakmam, çerağımı oradan yakacağım ki sen yakmışsın ki bu söz komiktir.

Bunun konusunda ki bazı Tanrı'nın velileri meşhur ve bazıları gizlidirler:

Gizli olanların seviyesi meşhur olanlardan yücedir. Bunun için büyük ve başta gelen şeyhler hep her zaman bunun arzusunda imişler ki o gizlilerden birini bulsalar, nebiler de (Tanrı'nın selamı onlara ve Peygamberimiz ve Ehl-i Beyt'ine olsun) arzu ediyorlardı.

Musa ve Hızır'ın hikâyesi, yüce Kuran'da zikredilmiştir ve Hazreti Muhammed Mustafa'nın sadakat ve aşk ile "Ne kadar özlemim (şevkim) var kardeşlerimi görmeye" bilinmektedir. Ve her gün, gün batımında ashapla Medine'den dışarı çıkardı ve mübarek yüzünü Yemen'e doğru çevirirdi ve buyururdu: "Ben Rahman'ın nefesini Yemen'den hissediyorum." Ve o kokuyla sevişmek ve vecd etmek, hal göstermek, onun hoşluğundan kendinden geçmesi ve başını ashaptan birisinin dizine koyması ve uyuması bilinmektedir, kalanları söylemeye gerek yok: "Akıllı için bir işaret (ipucu) yeterlidir."

"EVDE BİRİ VAR İSE, BİR SÖZ YETERLİDİR."

Bunun konusunda ki bu âlem o âlemden bir zerredir:

Çünkü bu sınırlıdır ve o sınırsızdır ve o âlem hep Hakk'ın nurlarının eseridirler ve onunla vardırlar ve ilahi nurlardan diridirler ve bu sınırlı âlemden geçince, sınırsız âlemi ki Hakk'ın lezzetidir müşahede edesin.

Bunun konusunda ki Evliyaullahın sohbeti, arkadaşlığı ve onlara hizmet etmek kulluğun en yüce seviyesi ve ibadetlerin en yararlısıdır:

Çünkü o şeyleri ki uzun zamanlarda kimse kendi içtihadı ile elde edemez bir saatte ondan kat kat fazlası Evliya ve kâmil şeyhin sohbetinden elde edilir; kâmil şeyhten kast edilen, agâh olan evliyaullahtır. Öylece eğer bir kimse kendi düşüncesiyle bir sanat öğrense muhakkak tam olmaz. Ve eğer günler geçtikçe birçok düşünmekle öğrense yine eksik olur o şeyi ki bir lahzada üstattan öğrenir, kendi düşüncesiyle yıllar sürer ki elde etsin. O halde eğer bir kimseye yüce Tanrı üstatsız ve şeyhsiz öğretse "Kuran üzere ayet gibi" hüküm verilmez; nadir olanda onun içindir ki başkaları ondan öğrensinler. Ve böyle nadir olanlar o pişmiş erler katında ki pir eliyle yetişmişler, çiğ görünüyorlar bu yüzden nebiler sultanı (s.a.v.) ***Emirelmümin Aliye (kerremellahü vechehu) vasiyet etti:***

"Ne zaman ki insanlar yaratıcılarına çeşitli iyiliklerle yaklaşsalar o zaman Tanrı'ya yaklaş çeşitli akıllarla ki seviyede onlardan öne düşesin ve dünyada insanlara hoş görünesin ve ahirette Tanrı katında hoş görünesin."

Ey derviş bil ki Evliyaullah buna rağmen ki çok çeşitlidirler, külliyata göre dört çeşitlidirler;

Birinci; Meczup ve seyirde olan.
İkinci; Seyirde olan ve meczup.
Üçüncü; Meczup ve seyirde olmayan.
Dördüncü; Seyirde olan ve meczup olmayan.

Meczup ve seyirde olan odur ki cezbe bulmuş yani hakiki zatın güneşi lâhut âleminin doğusunda doğar ve onun pertevleri ceberut âlemine oradan melekût âlemine ve oradan onun vücudunun yerine değmiş ve onun hakikatini yaprağa konan çiğ gibi kendine aldı ve cezbeden sonra seyir etti ve nihayete kavuştu.

Dostun sokağında yıllarca yolun çöpü idim
Muhabbet seli geldi birden beni kaçırdı
Seyirde olan meczup o dur ki seyir etti
Ondan sonra cezbe buldu ve kemale erişti
Bizim yaptığımız orada görünmüyor
Onun keremidir bizim çabamız değil

Meczup olan ve seyirde olmayan odur ki aracı olmadan cezbe bulmuştur ve Hazreti Mahbup vaslının duru denizinde gark olmuştur: ***"Bir damlanın denize girmesi gibi"*** onların hakkında buyrulmuştur onlar örnek alınmalı ve İnkâr da edilmemelidirler.

Buyurmuşlar: ***"Zahirde uyumuş ve kalender bulunurlar Batında aslandan, şekerden daha iyidirler."***

Seyirde olan ve meczup olmayan odur ki çeşitli çabalarla ve tam anlamıyla cehdetmekle kâmil mürşidin hizmetinde:

"Öyle tam teslim; sanki ölüdür yıkayanın elinde kendini emanet verse" ki Hak buyurmuş:

"Kim sevgimden ölürse ben onun diyetiyim" ve "Emir edildiğin gibi dayan" [32] emrine göre davransa ve niyetini kullukta sabit etsin;

"Onlar ki bizim için çabalasalar onları yollarımıza iletiriz" [33]

İlgilerini ve isteklerini bıraksa ve kurallara uyarak ***"Ey Muhammed söyle eğer Tanrı'yı severseniz beni izleyin ki Tanrı da sizi sevsin"*** [34] üzerine uğraşsın ve gönül gözünü ağyarı görmekten uzak etsin ve "La" süpürgesiyle gönül hanesini Tanrı dışı olan her şeyden nefisten süpürse:

32. Hud 112 ayet.
33. Ankebut 69.
34. Ali İmran 31.

Git de gönül hanesini süpür
Mahbubun yerini hazırla
Sen çıkınca o içeri gelir

Senin vücudunda sana kendin gösterir fakat kimseye faydası yoktur çünkü fayda akılla cezbeye girmektir.

ANA METİN

مجذوب غیر سالک آن است که بلاواسطه جذبه یافته و در بحر زلال وصال حضرت محبوب حقیقی مستغرق گشت «کَالقطرَة فِي اليَمّ» و در مقام فنا فی اللّه ماند و از تکالیف به کلی... گشت و ابرار اولیاء در شان ایشان: «لایَقتَدی بِهِم وَ لایُنکر عَلَیهِم» فرموده‌اند:

به ظاهر خواب و قلندر بود به باطن به از شیر و شکر بود

و سالک غیر مجذوب آن است که به ریاضات و مجاهدات تامه در خدمت مرشد کامل «کاملیّت فی ید الغّسال» خود را سپارد که: «مَن قَتل مُحبّتی فَانَا دِیتَه» و به حکم «فَاستَقم کما اُمِرت»[1] اقدام و نیات را بر نشاط

عبودیت ثابت گرداند: «والّذینَ جاهَدوا فینا لَنَهدیَنَّهم سُبُلَنا»[2] قطع علایق و عوایق کند و به متابعت شریعت «قُل اِن کُنتُم تُحِبُّونَ اللّه فَاتَّبِعُونی یُحبِبکُم اللّه»[3]

اشتغال نماید و دیده دل را از دیدن اغیار بردوزد و به جاروب لا، نفسی خانه دل خود را از جمیع ماسوی اللّه پاک گرداند:

برو تو خانهٔ دل را فرو روب مهیّا کن مقام جای محبوب

۱. سوره هود / ۱۱۲ «پس ثابت باش چنانچه مأمور شده‌ای»
۲. سوره عنکبوت / ۶۹ «و آنان که مجاهده کردند در ما هرآینه هدایت می‌کنیم ایشان را راههای خود را»
۳. سوره آل عمران / ۳۱ «بگو اگر هستی که دوست داری خدا را پس پیروی کنی مرا تا دوست دارد شما را خدا»

چه تو بیرون شوی او اندر آمد، به تویی تو جمال خود نماید لیکن به کسی فایده ندارد زیرا که فایده در جذبه است به عقل.

و آن نادر هم برای آن است که دیگران از آن بیاموزند و این چنین نادر پیش آن پختگان که پیر پرورند خام نماید، از اینرو حضرت سلطان انبیاء - صلی اللّه علیه و سلّم - امیرالمؤمنین علی را - کرّم اللّه وجهه، وصیت کرد: «اِذا تَقَرّبَ النّاس اِلی خالِقِهم بِاَنواع البِرِّ فَتَقَرّب اِلی اللّه بِانواع العَقل تَسبقهم بِالدَّرجات و اَلزَّلف عِند النّاس فی الدُّنیا و عِند اللّه فِی الاخرة.»

بدان ای درویش اولیاء اللّه اگر چه به انواعند اما از روی تقسیم کلیت منحصر بر چهار قسمند:

اوّل: مجذوب سالک، دویّم: سالک مجذوب، سیّم: مجذوب غیر سالک، چهارم: سالک غیر مجذوب.

و مجذوب سالک آن است که جذبه یافت یعنی آفتاب ذات حقیقی از مشرق عالم لاهوت طلوع کند و و شعاع او بر عالم جبروت و از آنجا به عالم ملکوت و از آنجا بر زمین وجود او تافت و حقیقت او را چون شبنم به خود جذب کرد و بعد از جذب، سلوک کرد و نهایت رسید:

درکوی دوست عمری خاشاک راه بودم
سیل محبت آمد ناگاه در ربودم

و سالک مجذوب، آن است که سلوک کرد بعد از آن جذبه یافت و به کمال رسید:

کار ما در میانه پیدا نیست کرم اوست سعی ما را نیست

کردی و فرمودی: «اِنّی لِاَجِد نَفَس الرَّحمٰن مِن قِبَل اَلیَمَن» و به آن بوی، عشق بازی کردن و تواجد و حالت نمودن و از خوشی آن بی هوش گشتن و سر به زانوی یکی از اصحاب نهادن و در خواب رفتن باقیان را دستور نیست ؛ لِلعاقِلُ یَکفیهُ الاِشاره :

«در خانه اگر کس است یک حرف بس است»

در بیان آنکه این عالم ذره‌ای است از آن عالم:

زیراکه این محدود است و آن نامحدود و آن عالم را همه آثار انوار حقند و قایم به او و از انوار الهی زنده‌اند و چون از این عالم محدود بگذری عالم نامحدود را که جواز حق است مشاهده کنی.

در بیان آنکه صحبت و خدمت اولیاء اللّه، معظم‌ترین طاعات و مفیدترین عبادات است:

زیرا که آنچه در مدتهای دراز کسی به اجتهاد خود حاصل نتوان کرد در ساعتی اضعاف آن از صحبت اولیاء و شیخ کامل میسّر شود مراد از شیخ کامل، اولیاء اللّه آگاه است همچنان اگر کسی به فکر و اجتهاد خود صنعتی بیاموزد البته نتواند شد و اگر به مرور ایّام بعد از اجتهاد بسیار بیاموزد البته ناقص باشد اما آنچه[1] در یک لحظه از استاد آموزد سالها به جهد خود حاصل بکند، پس اگر نادراً خدای تعالی کسی را بی شیخ و استاد تعلیم دهد، الرّحمن علی القرآن الایة، بر او حکم نباشد: «النّادِرُ لا حُکمُ لَه.»

---

۱. در متن «اما اگر آنچه»

نمی‌شود و آنکه بی استاد دانست نادر است و بر نادو حکم نیست و آن نادر هم برای آن است که دیگران از او بیاموزند چون آموختند و به مراد رسیدند چه از غیب و چه از استاد و هر دو یکی است و مرید را نشاید گفتن که از آن شیخ که تو یافتی بروم از او طلب کنم [و] از تو[1] قبول نمی‌کنم و همچنان نشاید گفتن که من از پیغامبر - علیه السّلام - یا از شیخ قَدَّسَ اللّٰه سِرّه - نمی ستانم، از آنجا طلبم که ایشان یافتند، از این اندیشه آدمی کافر گردد، مثال این چنان باشد که شخصی چراغی افروخته باشد و کسی دیگر که طالب چراغ باشد گوید که من از این چراغ نیفروزم، چراغی که خود را می‌روم از آنجا بیفروزم که تو افروخته‌ای، این سخن موجب خنده باشد.

[در] بیان دانستن که بعضی از اولیاء اللّٰه مشهورند و بعضی مستور:

مرتبهٔ مستوران بلندتر از مرتبه مشهوران است، از این سبب مشایخ بزرگ و سرآمد همواره در تمنّای آرزوی آن بودند که از آن مستورا [ن] یکی را بیابند و انبیاء نیز - صلوات اللّٰه علیهم و علی نبینّا اجمعین - آرزو داشتند.

حکایت موسی و خضر در قرآن عظیم مذکور است و ند [ا] کردن حضرت محمّد مصطفی از سر صدق و عشق که: «واشوقاه إلی اللّقاء إخوانی» و هر روز به وقت غروب با اصحاب - رضوان اللّٰه علیهم اجمعین - از مدینه بیرون رفتی و روی مبارک خود به سوی یمن

---

۱. در متن «تو از»

تمام است، این چنین کس قطب باشد.

دربیان آنکه قطب پادشاه اولیاست:

و دولت اولیاء و کار وکیای ایشان اگر چه عظمت عظیم دارد امّا پیش عظمت قطب اندک است و بی مقدار و عظمتهای ایشان در او اثر نکند و از آن گرم نشود زیراکه عظمت او صدهزار چندان است.

در بیان آنکه منکر شیخ، منکر شیخ نیست، شیخ از او منکر است:

و آنچه نزد شیخ نمی‌آید ردّ شیخ است و هر که از شیخ کرامتی نمی بیند از شیخ نیست از مرید است ورنه شیخ از سرتاپای کرامت است، خوبی و کرامات خود از او پنهان می‌دارد بواسطهٔ آنکه شیخ متخلّق به حکم «تَخَلَّقُوا بِاَخلاقِ اللّٰهِ» شده است که خوب است و خوب را دوست می‌دارد «انَّ اللّٰهَ جَمِیلٌ و یُحِبُّ الجَمَال[1]»

در بیان آنکه پاکی باطن را آبش شیخ است لابدکه ناپاک از آب پاک می‌شود:

و حرفتها و صنعتهاکه کمترین چیزهاست بی اوستاد و بی معلّمی حاصل نشود و شناخت خدای تعالی مشکل‌تر است و عزیزتر این کارهاست و در بالای آن چیزی نیست، او خودی و بی اوستادی کی توان باز رسیدن و خدای تعالی ازکرم خود برای آن کار نیز اوستادان پیداکرد و معلّمان فرستادکه انبیا و اولیاء است - صلوات اللّه علیهم و علی نبیّنا و آله اجمعین - پس بی نصرت[2] ایشان کار میسّر

---

۱. در متن «اجمال» ۲. در متن «حضرت»

اُولیایی تَحت قَبایی لایَعرِفهم غَیری.«دوستهای مرا که در زیر قبّه‌های من‌اند نداندایشان را غیر من.»

در بیان آنکه شیخ راکرامتهاست عالی که مریدان از آن مستفید گردند:

و از تأثیر نظر شیخ بینا و صافی و روشن شوند و از حبس تن برهند و از شمشیر اجل خلاص یابند و کسی که این نوع کرامتها از شیخ دیده باشد به کرامتهای دیگرکه تعلّق به دنیا دارد و مرید را از آن فایده نباشد التفات نکند؛ مثلاً مریدکاری کرد مثل خوردن و خفتن و غیره، چون شیخ باوی گوید که فلان چیز خوردی و چنین نوع خفتی پس او را کرامت چه فایده خواهد بود. وچون خود می‌داند که چه خورده است، از این گفت و گو حقیقت شیخ، وی را حاصل نشود، لکن اگر از اسرار غیب که مرید از آن بی خبر است آگاه گرداند فایده‌ای باشد پس هر که از شیخ چنین کرامت اعلی دیده باشد به چنین کرامت ادنی سرفرو نیاورد.

در بیان آنکه اولیاء را سه حال است:

یکی آن است که حالت به دست او نیست که گاه به نا خواست او، براو فرود آید و باز به ناخواست او برود، این مقام ضعیف است.

و یکی آن است که حالت به دست اوست هرگاه که خواهد بیاید مثل بازی که مطیع بازدار باشد، این مقام میانه است

و یکی دیگر آن است که شخص عین آن حالت باشد،این مقام

می‌چشانند تا به آن خوگیرند که عاقبت از شیر بریده شود و قوتشان عوض شیر، نان و گوشت و طعامهای گوناگون گردد و همچنان دنیا و خوشیهای او چون شیر مادر است و طاعت و معرفت حق چون طعام است، پس این پنج وقت نماز را جهت آن نهاد که آهسته آهسته آدمی به آن خوگیرد و مستعدّ نماز دایماً گردد که: «وَ الَّذینَهُم [عَلی] صَلٰواتِهِم دائِمُون[1]» آنها که قیام و زندگی و قوتشان از این خوان است ایشان قایم باللّه اند هرگز نمیرند و آنها که از این بی بهره‌اند ذوق نماز دایم را نپرداختند و مستعدّان نشدند که آن طعام قوت ایشان نگردد، پس زنده و قایم به شیر دنیااند، لاجرم بمیرند و فانی شوند.

در بیان آنکه خدای تعالی را شناختن و یافتن آسان‌تر است از شناختن اولیاء الله:

زیرا که خدای تعالی از آفتاب ظاهرتر است چنانکه سلطان انبیاء - صلی اللّه علیه و سلم - می‌فرماید:

«الحَقُّ اَظهَرُ مِنَ الشَّمسِ»

چون همه کسی را به هنر صنعتش می‌دانند و فهم کنند که چگونه مرد است پس چون همه عالم که صنع حق تعالی است کی پنهان باشد، اما شناختن اولیاء اللّه مشکل‌تر است و دشوارتر زیرا که هنر صنعت ایشان همچو ایشان پنهان است چنانکه در شأن ایشان حدیث قدسی وارد است:

---

۱. معارج / ۲۳ « آنان که ایشانند بر نمازشان مداومت کنندگان»

در بیان آنکه خدای تعالی دو دریا آفرید:

یکی از نور و دیگر از ظلمت و برزخی معنوی میان این دو دریا کشید، آمیزششان [1] به یکدیگر ممکن نگردد چون آب و روغن که در یک قندیل باشند و به هم نیامیزند، مدد انبیا و اولیا و اهل تقوی و اصفیا از دریای نور است و مدد مشرکان و شیاطین و نفوس بَدان در دریای ظلمت که نمی‌آمیزند، به دلیل قرآنی: مَرَجَ البَحرَینِ یَلتَقِیانِ بَینَهُما بَرزَخٌ لایَبغیانِ.«راه داد دو دریا را، یکی خوش و شیرین و یکی شور و تلخ، تا به امر خدا به یکدیگر رسند ، اما در میانشان برزخی هست به هم نیامیزند.»

و آن بحر فارس و روم است که به یکدیگر ملتقی شوند در محیط، اما میان هر دو دریا مانعی و... و پرده‌ای است از قدرت خدا با زمین و یا از جزایر که به سبب آن، افزونی نمی‌جویند بر یکدیگر، یعنی با هم نمی‌آمیزند یا خاصیت هر که باطل نشود یا از حدّی که مقرّر شده باشد تجاوز نکنند تا آنچه میان ایشان است غرق نشود و اگر یکی بر دیگری غلبه کند نفع هر دو برطرف رود و نیز منافع، نقصان پذیرد.

در بیان آنکه حق سبحانه و تعالی عبادت و خدمت را جهت آن بربندگان نهاد که اندک اندک خدا پرست [2] شوند و از خود پرستی وارهند:

همچنان اطفال رضیع را مادران از هر طعام‌ها به انگشت

---

۱. در متن «آمیزشان» ۲. در متن «خداپرت»

عمر آدمی نو می‌شود. سیّم آن است که [از] ارادت و عنایت و فضیلت پادشاه عالم دو جمله عالم نو می‌شود.

مقام اولیا آن است که هفتادو دو ملت را قبول کند و همه را به همّت و دعا یاری کند و همه عالم آب دریا خورند آب دریا زیاد و کم نشود و خدای ربّ العالمین در جمله عالم همچنین است.

در بیان آنکه در افواه[1] هست که چون مرید شیخی شدی بعد از او نشاید که شیخ دیگری گیری:

این سخن نزد اولیاء اللّه و نزد اهل تحقیق خطاست.

در بیان آنکه شرط است آدمی را دوبار زادن، یکی از مادر، دوّم از تن و هستی خود. تن مثال بیضه است و جوهر آدمی باید درین بیضه مرغی شود از گرمی عشق، و در جهان جاویدان که عالم لامکان است پرّان شود که اگر ایمان او از هستی او نزاید حکم سقط گرفته باشد که از[2] او کاری نیاید و ابداً محجوب ماند که: «مَن کانَ فی هٰذِه اَعمٰی فَهُوَ فِی الآخِرة اَعمٰی.»[3]

از حضرت عیسی منقول است می‌فرماید:«مَن لَم یولَد مَرَّتَین لَن یَلِج مَلَکوت السَّماء.»

مّـــرتین نـــازاده را از آســمان پادشاهی کی رسد از غیب دادن

---

۱. در متن «افواهست» ۲. در متن «ازو»

۳. بنی اسرائیل /۷۲

شهرستان خداست و نظرگاه اوست. چنانکه سلطان انبیا فرمود: قَلبُ المُومن عَرشُ اللّٰهِ. یعنی «دل مؤمن عرش خداست.» آنگاه واقف و زنده شود.

سیّم آن است که به عنایت پیر به سّر سیر کند تا [به] بارگاه حضرت رسد خود را در خدا، و خدا را در خود به اسما وصفات فعلیّه و ذاتیّه به دیده معنوی مشاهده کند، آنگاه به محبوبیّت رسد و معنی دستور، راه نمودن است و توفیق ، قوّت دادن و عنایت ، مغفرت دادن است چون دوست به دوست رسید مراد و مراهم محبّت حاصل شد که فرموده‌اند: «لاٰهِجرةً بَعد الفَتح.»

هفتاد ساله عبادت عارف زاهد به یک ساعت تفکّرعارف برابر آمد و هفتاد ساله تفکر عارف به یک ساعت مناجات، محبّ را برابر آمد. دلیل آن است که تفکّر معاملهٔ صنع است و مناجات ، معامله است با خدا و بدانکه درویشی، سعادت ازلی است و دولت ابدی. هرکه صاحب سرّ شود خدای تعالی هجده هزا عالم را به او عرضه کند و او را به هجده هزار عالم ببین که جولان مردان خدا چون باشد و بدانکه نعرهٔ عبرت است از هر سو که آید و می‌دان که عاشقان را مباحثه و هوس جز از معشوق حقیقی نیست و سر فرو آوردن ارکان مشایخ سجود حق است.

غافل مشو در وقت سحر که سه فایدهٔ نو حاصل می‌شود:

اوّل آن است که هر روز روزی نو می‌شود. دوّم آن است که هر روز

است. چون از وی بگذرد جمله موجودات از خود بازماندهٔ خود را به پادشاه یکتا به هم بیند این مقام اولیاست. دیگر راز دارانی است [که] هر چه گوید از خدا گوید و هر چه بیند از خدا بیند و هر چه داند از خدا داند. این گفتن و شنیدن از آن خداست و خدای تعالی از هر کس که حجاب هستی خود بردارد و خود را از خدا بیند، ازمرتبه زهد بگذرد و به مقام عرفان رسد. [سیّم] گروه عارفانند وطاعت ایشان صاحب نظری و صاحب سرّی است و مشاهده عارف همین است و عارف آن است که نزد او دنیا و آخرت و مافیها ترک شود تا به مقام محبوبیّت برسد و مقام عارفان نسبت به آب دارد که پاک و صافی باشد چنانکه آب پاک، نا پاکی را پاک کند و عارفان نیز چنین مثال دارند که پاکند[1] و همواره پاک کنندگانند. [چهارم] گروه محبّانند و طاعت ایشان سرّ و صحبت و مشاهده و مناجات است و محبّت همین است که نزد [2] [و] ی جان ترک شود چه جای جهان.

و محبّت را در سه حال مراد حاصل است:

اوّل آن است که به دستور پیر به سّر سیر کند هجده هزار عالم که صنع خداست بدیده و به تحقیق مشاهده کند، آنگاه صاحب نظر[3] شود.

دوّم آن است که به توفیق پیر به سّر سیر کند و بداند که دل

---

۱. در متن «پاک کند»
۲. در متن «نزدی»
۳. در متن «نظر کند شود»

این پنج لشگر او را به ترک کردن دنیا منع می‌کند و ابلیس را لشگرهای دیگر است که مذکور می‌شود:

خشم گرفتن و غیبت گفتن و با قهقهه خندیدن و مزاح بسیار کردن و فرح شدن از لذات شهوانی و فانی و این عسکر او را از پرهیزگاری مانعند، اما به عنایت خدای تعالی سلطان عقل که قوّت یافت و لشکر خود را مهّیا ساخت فهم را جاسوس فرستاد تا ببیند از لشکر ابلیس کسی دیگر هست یا نی.

جاسوس آمد و گفت: ای پادشاه گروهی از ریا مانده است، عجب فارسند. پادشاه عقل و صبر، قناعت را فرستاد، ایشان را نیز دفع کرد. آنگه [که] معراج روحانی و معنوی حاصل و میسّر می‌شود و در میان سرّو راز و میان روزه و مناجات و نماز به مقصود با لذّات واصل شد، حقیقت «الصَّلٰوةُ مِعْراجُ المُؤمن» را وصل یافت.

راز چیست؟

راز آن است که از عالم وحدت خبر یابد و اگر کسی خواهد که خود را یابد، تکیه بر خدا کند و توکّل کلّی بر خدا کند آنگاه خود را و همه، خدا را یابد. خود از خود گفتن، مقام زاهدان است و خود از خدا[1] گفتن مقام عارفان و خداباز به خدا گفتن عالم و حدانیّت است.

پادشاه عالم را به آفریدهٔ خود به هم دیدن مقام ابتداء عارف

و هیبت و قبول کردن از حلال و پرهیز کردن از حرام و می‌باید دانستن که کبر دشمن تواضع است و حسد دشمن دین و بخل، دشمن سخاوت و طمع، دشمن قناعت و خشم گرفتن، دشمن علم و صبر و عیب گرفتن دشمن شفقّت است و خندین و قهقهه دشمن...[1] و مزاح کردن دشمن راستی.

پس ای درویش بباید دانستن که تا عمل صالح نشود مرد به مرتبه زهد نرسد و زاهدان علم را از علما آموزند و به خلق تعلیم کنند، اما در «حال» عاجزند نمی‌دانند که از کجا آمدند و کجا روند و مقام ایشان همین است که نزد ایشان دنیا ترک شود. ای درویش می‌باید دانستن که دل شهرستان عظیم است و در این شهرستان دو سلطان یکی عقل است و یکی ابلیس.

عقل سلطان است که بر سریر امر و فهم، نایب اوست و این سلطان را سر لشکرانند که گفته شود: اوّل : علم ،دوّم: پرهیز ، سیّم: ادب ، چهارم: جوانمردی ، پنجم: خلق نیکو؛ چون این پنج تمام شد خدای تعالی معرفت را یاد داد و چون معرفت آمد و در میان جان مسکن گرفت جان از وی زنده شد و به عقل موافقت کرد.

و سلطان دوّم ابلیس است . برکارهای نهی و نفس نایب اوست و ابلیس را نیز سر لشگرانند:

اوّل : کبر، دوّم: حسد، سیّم: بخل، چهارم: طمع، پنجم: غضب، و

الکمات القدسیّه: «الصّوم لی وَانا اَجزء بِه» و نهایت [حج] وصال است در معرفت و تحقّق به بقا بعد از فنا، زیرا مجموع مناسک که وضع کرده‌اند مراد، سیر منازل سالک است تا نهایت مقام که احدیت در جمع و فرق است:

گر در اسلام این چنین باشی مؤمن صادق امین باشی
به نهایت اگر رسی زکمال عامل کامل گزین باشی

در بیان اطوار قلب:

الاَوّل: شرَح الصَّدر یعنی قابلیت؛ و الثّانی: الشَّغاف یعنی احاطه علم؛ وَالثّالِث: الفُواد یعنی نوراللّه؛ و الرّابع: القَلب یعنی برزخ غیبت و شهادت؛ والخامِس: عالم الغَیب یعنی حقیقت انسانیت؛ وَالسّادِس: غَیب الغَیب یعنی حقیقت محمدیّه - علیه السّلام -؛ وَ السّابِع: الیَقین ویعنی احّدیت جمع.

حکم غالب را به وادی حق برست
زر چو بامس غالب آمد هم زر است

می‌باید دانستن که خلق چهارگروهند و این چهارگروه را چهارگون طاعت است و چهارگون آرزو دارند: اوّل گروه عابدانند و طاعت ایشان پنج وقت نماز و روزه ماه رمضان و زکات و حج و ترسیدن از دوزخ و شاد شدن از بهشت و امید داشتن از خدا و آرزوی عابدان همین است.

و دوّم گروه، زاهدانند و طاعت کردن ایشان خوف و رجاء و انس

آفرید و در دل تو معرفت، آفتاب بر جنّی و انسی تابد و معرفت تو بر عرش و کرسی؛ و در عالم، دریاها آفرید و در درون تو اسرارها آفرید و گفت: وَ فِي أَنفُسِكُم أَفَلَا تُبْصِرُونَ[1] یعنی:«آن چیزی که جویای آنید در نفس شماست.» اما چه فایده که نمی‌بینید و نمی‌دانید.

بدان ای درویش که صوم راسه درجه است:

اوّل: درجه عوام، دوّم: درجهٔ خواص، سیّم: درجه اخص و خواص.

درجه اوّل آن‌است که بطن و فرج را و از هر چه بطلان صوم باشد خود را نگاه دارد و درجه دوّم آن است که چشم را از دیدن نامحرم و گوش را از شنیدن سخنان نا ملایم و زبان را از گفتن ناحق نگاه دارد و درجه سیّم مخصوص به انبیا و اولیاست که دل را از غیر حق هر چه باشد نگاه دارد چنانکه حضرت علی کرّم اللّه می‌گوید: الدُّنیا یَوم وَ لَنا صَوم. یعنی «دنیا یک روز است و ما را در او روزه است.»

پس همه عمر، او در روزه بوده باشد.

ای درویش می‌باید دانست که مبادی النّهایات فرض عبادات است چون صلوات و زکات و صوم و حج. و نهایت صلات، کمال خداست و مواصلهٔ حقیقت و نهایت زکات، دل از غیر حق پاک کردن و به صدق و اخلاص به محبت حق دادن است و نهایت صوم، امساک است از رسوم خلقیت به فنا در حق، و لهذا اللّه تعالی فی

---

۱. ذاریات /۲۱

حاصل است و هر سالک که به این مراتب علّیه و مقامات جلّیه رسد به ولایت رسد، ولایت و نبوت در عالم حقیقت یکی است.

قال علیه السّلام: اِنّی [تارِکٌ] فیکُم الثَّقَلَین، کِتابَ اللّه تَعالی وَ عِترَتی [اَهلَ بَیتی]. یعنی: «دو چیز می‌گذارم در میان شما یکی کلام اللّه و دوم اولاد من.» پس اگر می‌خواهید که در راه حق به سلامت باشید دست در مصحف الهی زنید و اولاد سلطان انبیاعلیه السّلام، چنانکه در کلام مجید رَبُ العِزَّة فرموده است: فَقَدِ اِستَمسَکَ بالعُروَةِ الوُثقیٰ لاَانفِصامَ لَهاٰ وَ اللّهُ سَمیعٌ عَلیمٌ[1]. «پس هر که به تحقیق عروت الوثقی را گرفت جدایی نیست او را خدای تعالی شنونده است و داننده.»

بدان که هر چه در آسمان و زمین خدای تعالی بیافرید مانند آن در وجود تو بیافرید. در آسمان، عرش بیافرید و در ذات تو همّت که هزار بار از عرش بزرگتر و درآسمان، بهشت آفرید و در اندام تو دل هزار بار از بهشت نیکوتر است، زیرا که بهشت محل شهوت است و دل محل معرفت است و خزینه‌دار بهشت، رضوان است و خزینه دار دل تو رحمان و در زمین، دوزخ آفرید و در تن تو هوا و شهوت آفرید و هوا مانند هاویة است، که آنجا آتش تن، سوزان است و این جا آتش دین، سوزان است و در آسمان، ماه آفرید [و] در تن تو عقل ماه بیفزاید و بکاهد و عقل تو نیز چنین است و در آسمان، آفتاب

---

۱. بقره/۲۵۶

محنت باز گرد از دنیا به سوی موعد پروردگار خود در حالتی که پسندیده کننده‌ای آنچه به تو داده‌اند، پسندیده نزد خدای تعالی و چون روز قیامت شود گوید در آی دو سلک بندگان خاص و در آی به بهشت من.»

که مقصود از جنّت، لقا و دیدار است با زمرهٔ مقرّبان و نزدیکان و خاصّان حضرت من، پس هرکه با این خصلت مهیّا باشد بی امر حق حرکت نکند و او را به آدم [1] نسبت کرده‌اند که خدای تعالی می‌فرماید: «و عَلَّمَ الآدَمَ الاَسماءَ کُلَّها» [2]... خَلَق فی قَلبه عِلما بِالاَسماء عَلیٰ سَبیلِ الابتِداء.

یعنی: «بیافرید خدای تعالی در دل آدم (ع) جمله اسماء را بر سبیل ابتدا.» و این نفس انبیا و اولیاست زیرا که کلمات ازلی و ابدی از خاک حاصل کرده می‌شود و خاک سرد و خشک است:

خاک شو خاک تابروید گل که به جز خاک نیست مظهر کل

و نیز این ده مرتبه مطمئنه راست:

فقر و صبر و عدل و انصاف و علم و رضا و تحقیق و یقین و عهد و وفا؛ این ده مرتبه که گفته شد از خاک حاصل می‌شود و در [3] خاک علّتی است و یک اسم علی ابوتراب است و این مراتب... جمیع اولیاء اللّه را وائمهٔ مشتهدین را رضوان اللّه تعالی علیهم اجمعین

---

۱. در متن «آدم معنی» ۲. بقره / ۳۱

و قهر و کینه و کبر و حسد و کفر و نفاق؛ و این ده خصلت مخصوص نفس امّاره است و حقیقت از این خصلتها بعید است. اما ده مرتبه که از لوّامه حاصل می‌شود اینهاست: زهد و تقوی و ورع و بندگی و زکوة و روزه و حج و [عمره] و خمس و جهاد؛ و این ده مرتبه لوّامه راست و خدای تعالی در حقّ لوّامه گوید:

لا اُقْسِمُ بِیَوم القِیٰمة و لا اُقْسِمُ بِالنَّفسِ اللَّوّامَةِ.[1] «قسم می‌کنم به روز قیامت و قسم می‌کنم به نفس لوّامه.»

[نفس لوّامه] تعلّق به باد دارد و باد سرد و خشک است و گفته‌اند که هم کنندهٔ نیک و هم کنندهٔ بد است.

عارفان باب تشبیه کرده‌اند کما ورد فی القرآن:

فَاَلْهَمَها فُجُورَها و تَقویٰها[2] «پس بیان کرد پاکی و ناپاکی و پرهیزگاری و نیکوکاری و فرمان برداری، او را.» و آب سرد و تر است

و نیز ده مرتبه از ملهمه حاصل می‌شود این است:

عقل و حکمت و دانش و وحی و الهام و خیرو غیرقال وفضل و سخاوت و احسان؛ و این ده مرتبه ملهمه راست.

حاکی است قوله تعالی: یا اَیَّتُها النَّفسُ المُطمَئِنَّةُ ارجِعی اِلیٰ رَبِّکِ راضِیَةً مَرضِیَةً فَادخُلی فی عبادی وَ ادخُلی جَنَّتی.[3] «ای نفس مطمئنه آرام گیرنده به ذکر من، که شاکر بودی در نعمت و صابر بودی در

---

۱. قیامت /۲ و ۱ ۲. شمس /۸
۳. فجر / ۳۰ الی ۲۷

همچو یونس مانده در ماهی نهان
چون هدایت آمد [ی دادش] امان

وفی الحقیقة مراد از یونس (ع) روح است و از ماهی، تن و از بحر، اشیا، پس معلوم شد که خدای تعالی روح انسانی را پیش از جسم آفرید و خواست که خود را آشکار سازد، مقام اجمال او را هست گردانید و از علم به شهادت آورد و از حدّیت به واحدّیت آورد و اظهار کمال اسما و صفات خود کرد و بعد از ارواح، خدای تعالی آتش و باد و خاک را بیافرید و عالم را در آن نظام داد و پس از آن این چهار عنصر را تخمیر کرد؛ خَمَرتُ طینَة آدَم بِیَدیَ اَربَعینَ صَباحاً. یعنی: «تخمیر کردم طینت آدم را چهل صباح به دست قدرت خود و از روح خود دردمیدم.»

پس بدان ای درویش خدای ربّ العالمین قالب انسان را از آتش و باد و خاک [و آب] آفرید و ایشان را چهل مرتبه داد، اکنون اول ده مرتبه از نفس امّاره حاصل می‌شود و نفس پادشاه ظالم است و هر حرکتی که کند شرّ باشد چنانکه در قرآن عظیم آمده است: وَ مٰا اُبَرِّئُ نَفسي، اِنَّ النَّفسَ لَاَمّٰارَةٌ بِالسُّوءِ[1] یعنی: «مبرّا نمی کنم نفس خود را بدرستی که نفس امر کننده است به بدی.» زیرا نفس تعلّق به آتش دارد و آتش گرم و خشک است و آن ده مرتبه که از امّاره حاصل می‌شود اینهاست که ذکر کرده می‌شود: جهل و خشم و بخل و بغض

۱. یوسف / ۵۳

یَدُاللّهِ فَوق اَیدیهم.[۱] یعنی: «دست خدای تعالی بالاتر از دست ایشان است.» اینجا معنی فوقیت باشد چنانکه گویند: فلان کس بالای دستهاست یعنی بدان فوقیّت خواهند که آن صفت عزرائیل است که قابض‌ارواح است و از هر چیزی که هست روحی دروی است چنانکه از طبایع، خاک، صورت عزرائیل است و آب، صورت میکائیل و هوا، صورت اسرافیل و آتش، صورت جبرائیل چنانکه حضرت رسول - علیه السّلام - می‌فرماید: و ما مِن نَبی اِلاّ لَهُ نَظیرٌ فی اُمَّتی و اَنت نَظیری یا عَلی.

یعنی: «نیست هیچ [کس] بی غیری الاّ او را نظیری هست در امت من و نظیر من تویی یا علی.» عقل به مثال، مانند جبرائیل است و نظر و تفکّر به سوی غیبی که معهود اوست، در تفکر و اندیشه و کیفیت معاش و بیرون شدن [از] کارهای روزینه مانند جبرائیل است و فهم کردن او از لوح.

در بیان آنکه روزی درویشی از روی استفاده سؤال کرد که یونس - علیه السّلام - در بطن ماهی چهل روز قرار گرفت چه بود و در وجود انسانی چیست که خدای در کلام مجید می‌فرماید:

سَنُریهم آیاتنا فی الآفاقِ و فی اَنفُسِهم.[۲] یعنی: «بدرستی به ایشان خواهیم نمودن آیتهای ما در آفاق [و] در نفس ایشان.»

بدارد که گذر از هستی و از دنیا و از خود است، این همه را آخر است و پایان، الاّ چون به حق رسیدی بعد از آن سیر در عالم اسرار و معرفت خداست و آن را پایان نیست.»

بدان که مرآت الهی چهار است، که چهار حرف اللّه اشارت بدان است و آن چهار مرتبه که مرتبه قلب و عقل و روح و نفس است و چهار ملک، حاصل این مراتب است، مثلاً قلب، ظرف جبرائیل است که آن قابل، محل علم است و علم به واسطه قلب حاصل می‌شود پس آن به اسم، متعدد گردد، خواه قلبش گویی خواه جبرائیل، مراد از دو لفظ یک معنی است و عقل، ظرف میکائیل است که میکائیل واسطه ارزاق حقیقت است، یعنی علم و معرفت به عقل حاصل می‌شود و روح، ظرف اسرافیل است که حقیقت اشیا در دست اوست و آن صورت صفت حق است که مکتوب و مکتوب است در روح انسانی، چنانکه خدای تعالی فرماید: نَفَختُ فیهِ من روحی.[۱]

یعنی: «نفخ کردم از روح خودم» که وصف اسرافیل است، و نفس، ظرف عزرائیل است که آن فوقیّت حق است چنانکه سلطان انبیاء صلواة اللّه علیهم و علی نَبیّنا و آله و اَصحابه اجمعین - می‌فرماید: وَالَّذی نَفس مُحَمّدٍ بِیَدِه. «قسم به آنکه نفس محمد به دست اوست.» و خدای تعالی می‌فرماید:

---

۱. حجر / ۲۹.

یَمنَعُ الغَیر مِنَ الخَیرات.

یعنی: «ناس پنج قسمند: کریمند و سخی و بخیلند و شقی و لئیمند؛ کریم نمی‌خورد و می‌دهد، سخی می‌خورد و می‌دهد، و بخیل می‌خورد و نمی‌دهد وشقی نمی‌خورد و نمی‌دهد و لئیم نمی‌خورد و نمی‌دهد و دیگران را از خیرکردن منع می‌کند.»

در بیان آنکه نظر عارف به خدا است و نظر زاهد به عمل خود:

زاهد گوید که من چه کنم؟ و عارف گوید تا خدا چه کند!

[عارف] خود را فراموش کرده است بلکه خودی خود نمانده است و مستهلک حق گشته که:

هَمّ العارفُ رَبّه و هَمّ الزّاهِدُ نَفسه. یعنی: «غم عارف پروردگار خود است و غم زاهد نفس خود.»

در بیان آنکه معجزه اکبر سخن انبیاست و اولیاست:

زیرا که معجزه و کرامتها به سحر و سیمیا مشابهت دارد از روی ظاهر، اگر چه در معنی بعید است و ساحران، جنس معجزه از روی ظاهر بسیار می‌نمایند، و همچنین ضمایر و اکرامات اولیاست، رمّالان و جوزنان می‌گویند، امّا در سخن هیچ از اینها نمی‌گنجد.

در بیان آنکه دو طلب است: و در راه خواجه‌ای - قُدِّس سِرُّه - پرسیدند که: «راه را پایان هست یانی؟»

فرمودند که: «راه را پایان هست، اما منزل را پایان نیست، زیرا دو مسیر است یکی «تا خدا» و یکی «در خدا»، آن که تا خدا است پایان

مؤمن کیست؟[۱]

قال علیه السّلام -: اَلْمُؤمِنُ مُلُوکُ الجَنَّةِ.

قال علیه السّلام -:اَلْمُؤمِنُ اَنیسِ الرَّحمٰنِ.«انس گیرنده به رحمان.»

قال علیه السّلام -:اَلْمُؤمِن خَواصُ الرَّحمٰنِ.

پس بدان اَلْمُؤمِنُ مُلُوکُ الجَنَّةِ کراگویند : [کسی] که حیات و شهوات و لذّات و دنیا و اهل او در وی تلخ شده باشد، پس بهشت از روی [۲] وی کند. و بدان اَلْمُؤمِنُ اَنیسُ الرَّحمٰنِ کراگویند: [کسی] که زبان او به ذکر الله کافی شده باشد و وجود او به متابعت رسول الله - علیه السّلام - مقارن شده باشد و دل او به انس الله تعالی مأنوس شده باشد. و بدان اَلْمُؤمِنُ خَواصُ الرَّحمٰنِ کراگویند [کسی] که جسم او با جسمانیان باشد و روح او با روحانیان باشد.

بدان ای درویش که ولی خدا در زمان خود، نوح وقت است و عنایت او کشتی است از طوفان بلا، نگهدارندهٔ بندگان خدا و در تقریر آنکه طوفان آب اگر چه آب بلا است، اما سهل است زیرا بلا بر اجسام است و طوفان جهل از آن مشکل تر و دشوارتر است زیرا که هر که در او غرق شد اَبَداً لاَ بَدَین خلاص نیابد.

النّاس عَلٰی خَمسةِ اَقسام: اَلکُرَماء، و الاَسخیاء، و البُخَلاء و الاَشقیاء، و اللُئَماء ؛ اَلکَریمُ لایَاکُلُ [وَ] یُعطی، السَّخی یَاکُلُ و یُعطی، البَخیل لایُعطی [وَ] یَأکُلُ، الشَّقِی لایَأکُلُ و لایُعطِی، اللَّئیمُ لایَاکُلُ و لا یُعطِی و

---

۱. در متن «چیست»

۲. شاید «ارزانی» باشد

است.

بدان ای درویش آشتی در آشتی چیست: باید که هردردی و رنجی و مصیبتی و بلایی که برسد، از خدای تعالی داند و به دل و جان ، اقبال نماید بلکه مسرور و شادان باشد تا قرب الی اللّه روزی شود.

و بدان ای درویش کمال نیاز درکمال بی نیازی چیست: درویش که نیاز و مراد خود را از سوی مخلوق بردارد تا نیاز و مراد بنده را خدای روزی کند، کمال نیاز درکمال بی نیازی این است.

و کمال بی نیازی درکمال بی نیازی چیست: این مقام مهتر ابراهیم راست. صلوات اللّه و سلامه علیه ، چون نمرود[1] ابراهیم را - علیه السّلام - در منجنیق کرد و سوی آتش انداخت فرمان [آمد] که ای جبرئیل ابراهیم را دریاب، جبرئیل - علیه السّلام - آمد و گفت: «یا ابراهیم از من چیزی می‌خواهی.»

گفت: «لا، ما بنده‌ایم مرا با خواست چه کار خدای تعالی بر احوال من بیناو عالم تر است.»

فرمان شد در حق ابراهیم؛ یٰا نارُ کُونِی بَرداً و سَلاٰماً عَلیٰ اِبراٰهِیم[2] «ای آتش خنک شو و دور شو [سلامت باش] بر ابراهیم» پس کمال بی نیازی درکمال بی نیازی این است.

که فقر و فنا چیست.»

الفَناءُ هُو اِنقِطاعُ الطَّمع عَن غَیرِ اللّه تَعالی یَعنِی هُوَ المُستَغنِی عَن غَیر اللّه تَعالی.

«فنا بریدن طمع است از غیر خدا یعنی مستغنی شدن از غیرخدای تعالی.»

الفَناءُ هُو التَّجرید و التَّفرید عَن غَیر اللّه تَعالی

«فنا تجرید و تفرید است از غیر خدای تعالی.»

هُو الخُرُوج عَن غَیره یعنی: «آن بیرون آمدن است از غیر.»

بدان ای درویش در شب معراج چون جبرائیل علیه السّلام حضرت را [گفت]: یا رسول اللّه خدا، مقام من از این بالاتر نیست، «لَودُنُوت اَنمِلة لَاحتَرَقت» اگر نزدیک شوم مقدار انگشتی، بسوزم، خدای تعالی به فضل خویش[1] رهبر کرد تو را و به «قاب قوسین اَو اَدنیٰ» رسانید.

در رساله «عربیه غوثیه» حضرت امام مسطور است که گفت: یا غَوثُ الاَعظَم قُل لاَصحابک مَن اَرادَ مِنکُم صُحبَتِی فَعَلَیهِ اِختِیار الفَقر.

«ای قطب اعظم بگو به اصحاب و احباب خود هرکه خواهد از شما صحبت من پس بدوست اختیارکردن فقر.»

بدان ای درویش فقر چیست؟ آشتی در آشتی و نیاز در نیاز و کمال نیاز در کمال بی نیازی و کمال بی نیازی در کمال بی نیازی

---

۱. در متن «خویش ففررا»

چنانکه گفته‌اند خود بین خدای را نبیند چون از خودبینی خلاص یافت به مقام فنا رسید و خدای تعالی به کرم خود علم الیقین و رؤیت قلب میسّر گرداند پس در ذات خود و در کلی منظورات مشاهده حق کند، انابت این است.

و بدان ای درویش رؤیت چیست؟

درویش که از خود به حق آید یعنی [به] هر مرتبه‌ای که پیش آید و برسد، از آن بگذرد و نظر نکند و مرتبه عالی طلب کند تا در سیر باز نماند چنانچه حضرت مصطفی علیه‌السّلام را در هر روزی هفتاد و دو درجه ترقّی می‌شدی، سلطان انبیا از سیر باز نماندی، اَللّٰهُمَّ [رَبِّ] زِدنِی عِلماً می‌گفتی و مقام عالی خواستندی، همچنان درویش باید که هر مقام پیش آید برآن اقامت نکند و قانع نشود پس خدای تعالی کمال همّت روزی کند تا به ذات اللّه رسد، رؤیت این است.

اَلمُجاهِدة هُو الغَزا مَعَ النَّفس و الشَّیطان. «مجاهده، غزا کردن است با نفس و شیطان.» پس درویش باید که شب و روز با نفس و شیطان غزا کند و نفس خود را به هیچ مرادی نرساند و نامراد گرداند تا شیطان راه نیابد و مردود گردد و از قید نفس و وسوسه شیطان خلاص یابد و خدای تعالی بر وی در اخلاص بگشاید و حضور مع اللّه میسّر گردد.

اَلمُجاهِدَةُ هُو قِلَّت الاَکل و القُول و النَوم و الفَنَاء و الفَقر.

یعنی «کوشیدن چیست؟ آن کم خوردن است و کم گفتن و کم خوابیدن و فقر و فنا، پس طالب را باید که فقر و فنا اختیار کند و بداند

و قال علیه السّلام: التّائِبُ مِنَ الذَّنبِ کَمَن لاذَنبَ لَه . یعنی:«توبه کننده از گناه چنان است که گویا گناه نبوده است او را.» پس درویش باید که از تقصیرات خود و از گناههای ماضی با شرایط توبه کنند و از معصیت صغیره و کبیره بیرون آید و هفت اندام خود را گرد معصیت گردیدن راه ندهد و دایماً شبان راعی هفت اندام خود باشد چون به عنایت اللّه برین مقام مستقیم شود، از تقصیرات خلاص شود، پس هر اقوال و افعال که از وی صادر شود همه حسنات باشد.

توبه بر سه نوع است:

یکی توبه ، دوم انابت، سیم رؤیت.

ای درویش بدانکه توبه چیست: یعنی طالب را باید که تن خود از حظوظ و لذوذ دنیا پاک کند و زبان خود را از گفتن سخن غیر دوست نگاه دارد و دل خود را از محبت «ما سوی اللّه» تعالی محفوظ دارد و سرّ خود را از رضای نفس و هوای او، مجلّی و مصفّی سازد پس به عنایت اللّه تعالی از معصیت صغیره و کبیره و از تقصیرات اخلاق ذمیمه سوی به سوی طاعت و حسنات آید و روح از قید نفس خلاص یابد و سوی علیین پرواز کند و سیر الی اللّه به توافق اللّه میسر گردد، توبه این است .

و بدانکه انابت چیست: درویش باید که از غیبت به حضور آید و در همه حال خود را ظاهر و باطن منظور و مقدور و مرزوق و مأمور و مخلوق حق بداند، درویش آن زمان از خود بینی خلاص یابد

ندهد تا از محبّت خدای تعالی خالی نماند حتی لذّت ذکر اللّه و محبّت اللّه میسّر گردد و از خواطر نفس و شیطان خلاص یابد و لذّات و شهوات ترک کند تا لذّت ذکر و معرفت بدست آید، که گفته‌اند:

الذّاکِرُ هُوَ الخارِجُ عَن ذِکرِ ما سِوَی اللّه تعالی. یعنی: «ذاکر آن است که بیرون آید از ذکر ماسوی اللّه تعالی.»

کما قال اللّه تعالی: وَ اذکُر رَبَّکَ اِذا نَسیت [1] [غیر اللّه تعالی]. یعنی: «وقتی که فراموش کنی [غیر خدای تعالی را] آنگاه خدای را یاد کن.»

ای درویش توبه چیست؟

التَّوبَةُ الرُّجوع اِلی اللّه تَعالی. «توبه آن است که رجوع کنی به سوی خدای تعالی.» اِلیٰ اَمرِ اللّه تَعالی. «به امر خدای تعالی.» وَ هُوَ الخُرُوج عَن الذَّنب. «و آن بیرون آمدن است از گناه.» و قال اللّه العظیم: یٰا اَیُّهَا الَّذینَ آمَنُوا تُوبُوا اِلَی اللّه تَوبَةً نَصُوحاً. [2] یعنی: «ای آنانکه ایمان آوردید توبه کنید خدای تعالی را به توبه نصوح.» و قال اللّه تعالی: فَقُلتُ استَغفِروُا رَبَّکُم اِنَّهُ کانَ غَفّارا. [3] یعنی خدای تعالی می‌فرماید که: «استغفار کنید پروردگار خود را بدرستی که او مغفرت کننده است توبه کاران را.»

---

۱. کهف / ۲۴ ۲. تحریم / ۸

لَولاکَ ما خَلَقتُ الا فلاک و لَولاک ما اَظهرتُ الرُّبوبیّة.

یعنی : «اگر نمی بودی نمی‌آفریدم فلکها را و اگر نبودی ظاهر نمی‌کردم ربوبیت را.»

پس بدان ای درویش رضای خدای تعالی و متابعت حضرت مصطفی علیه السّلام هم در آن قرآن است پس کسی [که] امروز از قرآن خود را آراسته و روشن و منّور و شایسته رحمت عزّت نکرد، آن کس کور شد و در تاریک و مظلمه بماند پس کسی [که] امروز بخواند و بشنود و فراموش کند و بدان عمل نکند در حق ایشان و عید است، کما قال اللّه تعالی: وَ مَن اَعرضَ عَن ذِکري فَإنَّ لَهُ معَیشَةً ضَنکاً و نَحشُرُهُ یَومَ القِیٰمةِ اَعمیٰ قالَ رَبِّ لِمَ حَشرتَنی اَعمیٰ و قَد کُنتُ بَصیراً قالَ کَذٰلِکَ اَتَتکَ اٰیاتُنا فَنَسیتَها و کَذٰلِکَ الیَومَ تُنسیٰ.[1] «هر که اعراض کرد از ذکر من پس بدرستی او راست معشیت تنگ، حشر کنم او را روز رستاخیز نا بینا و آن زمان می‌گوید آن نابینا: ای پروردگار من چرا حشر کردی مرا نابینا و من خود بینا بودم و می‌فرماید خدای تعالی: همچنان آیتهای ما آمد تو را، او را فراموش کردی و همچنان ما نیز فراموش کردیم تو را.»

درویش باید که دایم در ذکر اللّه باشد و از غیر ذکر اللّه بیرون آید، خلوت و عزلت و انقطاع خلق اختیار کند تا استقامت به ذکر اللّه حاصل شود و حبّ دنیا کم کند یعنی محبّت دنیا را در ذات خود راه

---

۱. طه / ۱۲۶ الی ۱۲۴

تَکُن تَراهُ فَاِنَّهُ یَراک.«در این اشارت است به مراقبت آن، تعلیم جبرائیل است علیه السلام آن، آن است که عبادت کنی به خدا چنانکه می‌بینی پس اگر تو نمی‌بینی او را و او می‌بیند تو را.» پس بدانکه هُوَ البَصیر عَلی کُلِّ حالٍ ظاهِرا و باطِنا. «در حرکات و سکنات احوال و اقوال و افعال، بنده را حق تعالی بیناست.» کماقال اللّه تعالی: اِنَّ اللّه بَصیرٌ بِالعِباد.[1] «بدرستی که خدای تعالی بیناست بندگان خود را.» وَ هُو اللّه فِی السَّمٰوات وَ فِی الاَرض. «و آن خداست در سماوات و در زمین.» پس، از این سماوات، دل مراد است و فی الارض، قالب را تصوّر کنند.

بدانید که ارادت و قدرت و علم و خواست خدای تعالی محیط است بنده را، اما بنده باید که از ارادت و قدرت و از علم و خواست خود بیرون آید تا مقام تسلیم و تسکین حاصل کند.

اِعلَم اِنَّ القُرانَ مَکتوبٌ مِنَ العاشقِ اِلی المَعشوقِ.

«بدرستی بدان که قرآن مکتوب است از عاشق به معشوق.»

پس بدان ای درویش قرآن کلام خداست و کتابی است منزل به سوی حضرت علیه‌السّلام. عمل کردن و هم تبلیغ رسالت کردن از حضرت واجب است زیرا که خدای تعالی [او را] محبوب درگاه خود گردانید و مقصود دو جهانی کرد و شاهی دو جهان داد و تاج [عزّت] و قرب بر سر نهاد و در حق او فرمان شد:

---

۱. مؤمن / ۴۴

نفس خود را قربان دهد و در دریای فنا غوطه زند تا به بقا رسد، اینچنین نماز معراج مؤمن باشد. تکبیر تحریمه، تکبیر اولی را گویند و معنی تکبیر تحریمه برخود حرام کردن «ماسوی اللّه تعالی» است.

شغل مؤمن بر سه نوع است:

یکی عبادت، دوّم عبودیّت، سیّم عبودت. یعنی عبادت آن است که عوض او حور و قصور و غلمان و ولدان و نعمتهای بهشت باشد. و عبودیّت آن است که عوض او قرب و در جات اخروی باشد.

و عبودت آن است که عوض او همین ذات و محبّت شده باشد، پس مؤمن را واجب است که در همه حال طلب ذات و محبّت کند یعنی ذات آن است که از ارادت خود فارغ و فانی شود تا به عنایت اللّه به ذات اللّه رسد.

بدان که هر شیئی را معاد و خاتمت است و معاد و خاتمت بنده فی الحقیقة، ذات باری تعالی است که تا که عاشق از ذات خود فانی نشود به ذات اللّه تعالی نرسد زیرا که فرمان بر این نوع است:

وَدَّع نَفْسک و تَعالَی. یعنی: «ترک کن نفس خود را که عدوی بزرگ است پس از آن بیا.»

مومن باید که خود را منظور حق بداند کما قال اللّه تعالی: اَلَم یَعلَم بِاَنَّ اللّه یَرَی.[1] «آیا نمی‌دانید که خدای تعالی بیناست.» فیه اِشارة اِلی المُراقِبَةِ هُوَ تَعلیم جِبرائیل علیه السّلام اَن تَعبد اللّه کاَنَّکَ تَراه فَاِن لَم

المُؤمِنُ لهُ خَمسَ عَلامات: اَوَّلُها مَرَضٌ دائِمٌ و ثانیها حُزنٌ دایمٌ و ثالِثها مُظلومٌ و رابعُها باسِطُ الیَدَین خامِسُها فَقرٌ لازِمٌ.

«مومن را پنج علامت است: اوّلین مرض دایم، دویّم حزن دایم، سیّم مظلومی ، چهارم گشاده دستی‌ها، پنجم فقر لازم» که حضرت رسول اکرم صلّی اللّه علیه و سلّم می‌فرماید: اَلفَقرُ فَخری و بِهِ اَفتَخِرُ عَلیٰ سائِرِ الاَنبیاءِ و المُرسَلین ایضاً عَلَی المُؤمنین تَرک الدُّنیا واجِب و طَلَب المَولیٰ فَرَض.

یعنی : «رسول علیه السّلام فرمود که فقر فخر من است و به او افتخار می‌کنم بر سایر انبیاء و مرسلین، همچنان واجب است بر مؤمنان ترک دنیا و فرض است طلب مولی.» پس وقتی که غیر خدا نبود آنگاه مع اللّه باشد و به صفت ، عبداللّه گردد.

حقیقت مؤمن آن است که هیچ حق مخلوقی را نا حق به دست و زبان مجروح نکند و بدین حدیث کار کند، قال علی علیه السّلام: التَّعظیمُ لا مَرِاللّه و الشَّفَقَةُ عَلی خَلق اللّه. یعنی: « امر خدا را تعظیم کنید و بر خلق خدا شفقت آرید.» و در حدیث قدسی آمده است که: اَبغَضُ عِبادی اِلَیَّ مَن عَبَدنی خَوف الجَهنَم و طَمَع الجَنَّة ؛ یعنی: «مبغوض ترین بندگان من آن است که عبادت کند به من از ترس دوزخ و طمع جنّت.» و قال علیه السّلام : الصَّلاةُ مِعراجُ المُؤمن. یعنی: «نماز معراج مؤمن است.» پس بدانی که کدام نماز معراج مومن است، باید که [برای رسیدن به این منظور] از دنیا وضو کند و از آخرت غسل کند و

شریعت آن است که آکل باید با یاد رزّاق بخورد و در طاعت معبود، خود راگدازکند، و اکل طریقت آن است که آکل باید در مأکولات و مشروبات تکرر نکند، و اکل حقیقت آن است که آکل و شارب باید که در ذات خود مشاهده حق کند زیراکه وجود هیچ ممکن نیست الاّ به حقّ ، پس در این مشاهده آکل و مأکول واحد است:

رقصان شوی فرازه چون اصل گشت فانی
در پای هر چه باشی می دان که عین آنی

إذا بَلَغَ الطالِبُ في هذه المَنزِلة لامَوجودٌ إلاّهو.«وقتی که برسد طالب بدین منزلت موجود نیست الاّ خدا.»

درویش باید که درکلمه «لااِلٰه اِلاّاللّٰه» تا به حدّی استغراق یابد[1] که از خود فانی شود چون به مقام فنا رسد ارادت علویّات بر حسب مراتب ، مکشوف کند و مطلوب و محبوب خویش را در ذات خویش مشاهده کند چون به عنایت اللهّ و به فضل اللهّ طالب بدین دولت برسد، پیش او چیزی پوشیده نماند: إذا حَصُلت [علم] لااِله اِلاّ اللّٰه رَأَیت المَحبوبَ في ذاتِهِ .«وقتی که حاصل کنی [علم] لااله الااللّه پس ببینی محبوب را در ذات خود.» اذا بَلِغَ الطالِبُ مِن فَضلِ اللّٰه في هٰذِهِ المَنزِلَة لامَوجود اِلاّ هُو.[2]

مؤمن کراگویند:

---

۱. در متن اضافه شده است: «اول استغراق دوم استفراح یابد»
۲. آنگاه که طالب از فضل خداوند در این منزل برسد هیچ موجودی غیر از

درویش باید که خود را مخلوق و مقدور و مأمور و منظور حق داند و بر حکم احکم الحاکمین راضی و مسرور باشد و خود را به رضا و خواست خدا و ارادت خالق بی همتا تسلیم کند زیرا که حکم و ارادت خالق بر مخلوق مختلف است، گاهی بر سرور و گاهی بر حزن و گاهی بر صحّت و گاهی بر مرض و گاهی بر تنگی و گاهی بر فراخی قسمت است، باید که همه را به حقّ بداند و هر چه از حق بیاید همه را از جان و دل بستاند وقانع شود بلکه مسرور شود و خندان باشد، آنگه مقام اللّه روزی شود و در میدان صابران گردد، کما قال اللّه تعالی: إِنَّ اللّهَ مَعَ الصّابِرین.[1] «بدرستی که خدای تعالیَ با صابران است.» و در مکتوب حضرت خواجه احمد یسوی قُدّس سِرّه مسطور است که اگر مردم ارادت را «من دون اللّه» دانند موجب شرکت باشد.

چون درویش به عنایت اللّه به جمال خدا برسد دیده می‌شود که جلال مرکب از جمال است و تا در جلال اللّه خود را نگذارد به جمال منسوب نگردد، پس به فضل اللّه آفتاب جلالت بر دل بتابد و تابش کند. آنگاه لاٰ مَوْجُودٌ فِي کُلّ الوُجُود غَیر اللّه شرح گردد، بعد تصفیه دل روزی شود و عکس عالم را در دل خود معاینه کند.

بدان ای درویش اکل و شرب طالب بر سه نوع است:

اول در شریعت، دوّم در طریقت، سیّم در حقیقت ؛ و اکل

---

۱. انفال / ۴۶

نیست این ممتنع الوجود است.

درویش باید که همه اوقات خود را مع اللّه صرف کند و هر نفسی که از او در وجود آید با یاد حق بگذارد:

انـــفاس زنـــده دار اگـــر مـــرد عـــارفی
تا هر دو کون ملک تو گردد به یک نفس

و وجود خود را در طلب معبود، بیقرار گرداند و زبان خود را از گفتن حدیث «ما سوی» پاک کند و دل و روح خود را با حق مأنوس گرداند تا به مقام محبوبیت برسد، کما قال اللّه تعالی: فَـاذکُـرُونِي أَذکُرکُم.[۱] «یاد کنید ما را [تا] یاد کنیم شما را.» درویش باید دانستن که هر چه وجود اصلی است هرگز معدم نگردد، الوُجُود مُوجودٌ دائِم لافَناء لَه أَبَدا المَعدوُم، معدوم لابُقاءَ لَهُ أَبَدا.[۲]

فنا چیست؟

الفَناء هُو الخُروجُ عَن ذاتِهِ ماهُو یَعنِي لافاعِلٌ فِي الوُجوُدِ الاّاللهُ؛ یعنی: «فنا خروج است از ذات خود، چیست آن؛ یعنی فاعل نیست در وجود الاّاللّه». إذا بَلِغَ الطالِبُ فِي هٰذِهِ المَنزِلَة فَلا یَبقِي بَقاؤُهُ الاّ[هو]. «وقتی که طالب دراین منزل برسد، پس باقی نماند الاّ خدا.»

---

۱. بقره / ۱۵۲

۲. وجود همیشه موجود است و هیچ گاه فنایی ندارد و برای معدوم اصلاً

تقوی چست؟

التَّقویٰ هُو تَرک ماٰ سِوی اللّٰه تَعالی،[1] زیرا که ؛ **مَن لَهُ المُولی فَلَهُ الکُلّ،**

یعنی: «هرکه مشاهد خداست پس همه اشیاء او راست.»

قال علیه السّلام حاکیاعن الله تعالی: مَن قَنَع بِنٰاعَن غَیرِنٰا کُنّٰالَهُ و مٰالَنٰا [فَلَهُ].

یعنی: «هرکه قناعت کرد به ما از غیر ما، ما برای اوییم [و] او برای ما آنچه ما راست او راست.»

گر طلب مایی مطلب هیچ مرادی کز یافتن ما که تو را جمله مرادی

فنا چیست؟

الفَناء هُو الخُروج عَن صِفاٰته.[2]

درویش باید که در عالم موجودات دل خود را بینا گرداند و در دل

خود هیچ چیز راموجود نبیند و نداند الاّ واجب الوجود بلکه مدبّر اوست. وجود سه گونه‌اند و بعضی می‌گویند چهارند:

واجب الوجود و جایز الوجود و ممکن الوجود و ممتنع الوجود. واجب الوجود خدای تعالی است زیرا که او را ابتدا و انتها نیست همیشه موجود است، و کل منظورات را جایز الوجود می‌گویند زیرا که در علم معلوم است، و ممتنع الوجود کِرا گویند: خدای را شریک

---

۱. تقوی عبارت است از ترک آنچه غیر خدای تعالی است.
۲. فنا یعنی انسان از صفات خویش خارج گردد.

يَعني التَّفرَقةُ هِي شُهُودُ الخَلق بِلاحقّ حَرامٌ عَلى اَهلِ الجَمعِ و الجَمعُ هُوَ شهودُ الخَلق بلاحقّ [الحَقّ بِلاخَلق] حَرامٌ على اَهلِ التَّفرقه و هما حَراماٰن على اَهل جَمع الجَمع و هُو شُهودُ الخَلقُ قايماً بالحقّ؛ اِذاَ بَلغَ الطالِبُ [ب]طلَبِ الحقيقةِ فَهُوَ المَطلوب: «وقتی که برسد طالب به طلب حقیقت، پس مطلوب اوست.»

درویش باید که دل خود را به انواع معرفت حق بینا گرداند و بینایی خود را در مشاهده صرف کند و دایم در مشاهده باشد و بداند که مشاهده چیست: المُشاهِدةُ رويةُ اللّه تَعالى فِي الحِجابِ الرَّقيقِ و حِجابُ الرَّقيق هُوَ المَخلُوقات كُلّها.

«مشاهده، دیدن خداست در حجاب باریک و حجاب باریک، مخلوقات است همگی.»

کما قال اللّه تعالی: وَ اللّه عَلى كُلِّ شَيءٍ مُحيط. «و خدا بر همه چیز محیط است به علم خود.»

و قوله تعالی: و ما تَشاؤُن اِلاّ اَن يَّشاءَ اللّهُ رَب العالَمين.[1] «و نمی‌خواهید الاّ به خواست خدا که پرودگار عالمیان است.»

زهد چیست؟

الزُّهدُ هُوَ تَركُ الدُّنيا و تَركُ الدُّنيا رَأسُ كُلّ عِبادت و حُبّ الدُّنيا رَأسُ كُلّ خَطيَة[2]

---

۱. تکویر ۲۹

۲. زهد عبارت است از ترک دنیا و ترک دنیا سرآغاز همه عبادتهاست و

«ای آنانکه ایمان آورده‌اید ذکر کنید خدا را به بسیاری ذکر و تسبیح کنید او را در شام و سحر.»

درویش باید که همه اعضای خود را در وقت شام و سحر به ذکرالله چنان مشغول کند که در هر موی، زبان یابد و دل خود را در احاطت حق مستغرق کند و روح خود را در تصّورات تجلّیات حق بیناگرداند و سرّ خود را با مذکور میسّر گرداند تا ذکر اعضای خود در کلّی منظورات بشنود و همهٔ اشیاء راذاکر، مشاهده کند و چون به عنایت اللّه، ذاکر به ذکر اللّه فانی شود، پس به جای ذاکر همین مذکور ماند، آنجا بدانی که توکیستی ، قال اللّه تعالی: فَاذکُرُونِی اَذکُرکُم وَ اشکُرُوالی وَ لاٰ تَکفُرُونِ.[1]

یعنی: « ذکر کنید تا ذکر کنم شما را و شکر کنید به من و کافر مشوید.»

طالب کرا گویند؟

الطّالِبُ هُوَ المُستَغنِی عَنِ الدُّنیا و مٰا فِیهٰا.

و مقام دوّم: الطّالِبُ هُوَ المُستَغنِی عَن الدُّنیا وَ الآخِرة.

و مقام سیّم: الطّالِب هُوَ المُستَغنِی عَن ذاته.

کما قال النّبی علیه السّلام:«الدُّنیا حَرامٌ عَلی اَهلِ الآخِرَةِ و الآخِرَةُ حَرامٌ عَلی اَهل الدُّنیا و هُما حَرامٰان علی اَهلِ اللّه تَعٰالی.»[2]

---

۱. سوره بقره / ۱۵۲

۲. دنیا حرام است بر اهل آخرت و آخرت حرام است براهل دنیا و هر دو حرامند بر اهل خداوند تعالی.

«فاعل نیست در وجود انسان و غیره الاّ خدا، و دایم در دریای قرب‌انس گیرد» کما قال اللّه تعالی:و نَحنُ اَقرَبُ اِلَیهِ مِن حَبلِ الوَرِید.[۱]

یعنی: «ما نزدیکتریم به او از حبل ورید.» و قوله تعالی:

نَحن اَقرَبُ اِلَیهِ مِنکُم وَ لٰکِن لاتُبصِرُونَ.[۲]

یعنی: «ماقریب‌تریم به او از شما ولیکن نمی‌بینید.» و در حدیث قدسی آمده است که: تَنَعّم بِی و تَأَنَّس، اَنَا خَیرٌلک مِن کُل مٰاسِوی.

یعنی: «تنعّم و تأنس کن به من، من به توخیرترم از ما سوای من.»

درویش باید که زبان خود دایم در ذکر اللّه دارد و در دل خود هیچ چیز راه ندهد مگر به ذکر اللّه و حکایت و شکایت طالب را نباشد مگر لِوَجهُ اللّٰه، زیرا که قلب جلوه‌گاه و نظرگاه حق است، غیر او را آنجا راه نیست.

خواهم که بیخ صحبت اغیار برکنم
در باغ دل رها نکنم جز نهال دوست
از دل برون کنم غم دنیا[ی دون را]
یا خانه جای رخت بود یا که جای دُوست

و درصبح و شام به ذکر اللّه چنان مشغول باشد که از خود فانی شود، کماقال اللّه تعالی:

یا اَیُّهَا الّذینَ آمَنُوا اذکُرُواللّه ذِکراً کثیراً وَ سَبِّحُوهُ بُکرَةً وَ اَصیلاً.[۳]

---

۱. قاف / ۱۶ ۲. واقعه / ۸۵
۳. احزاب / ۴۲ و ۴۱

بدرستی خدا واسع و علیم است.»

و قال: «عَلی کَرم اللّه وَجهه مٰارَایْت شَیءٍ اِلیٰ اللّه وَ لَیس فِی الدّارین غَیر اللّه.»

و قال اللّه تعالی: «و الَّذینَ آمَنُو اَشَدّ حُبّاً لِلّه.[۱]»

یعنی: «آنانکه ایمان آوردند محبّانند خدای تعالی را به کمال محبّت ذکر.»

درویش باید که عبادت بر معیت تصّور کند و در اقوال و افعال و احوال و در حرکات و سکنات و در خوردن و آشامیدن و در خفتن و بیدار شدن و در همه حال مَعَ اللّه باشد، کما قال اللّه تعالی:

و اللّه مَعَکُمَ اَینٰا کُنتُم وَ اللّه بِمٰا تَعمَلُونَ بَصیرٌ.[۲] «و او با شماست هر جا که باشید و خدا به آنچه عمل کنید بیننده است.» و درحدیث قدسی آمده است که:

نَم عِندی لاکَنَومَ العَوام و نَم عِندی کَنَوم عَروس، عَبدی مٰا تَصنع غَیری اَنت مَخوف بِغیری.

یعنی: «بخواب به نزد من نه به [مانند] نوم عوام و بخواب نزد من به [مانند] نوم عروس، بندهٔ من چه می سازی غیر از من. تو در خوفی به غیر من».

درویش باید که در اقوال و افعال و احوال استقامت کند، قالب به فاعل حقیقی قایم کند و بداند که «لافٰاعلٌ فِی الوُجودِ اِلاّ اللّه»؛ یعنی:

---

۱. سوره بقره / ۱۱۵ ۲. سوره حدید / ۴

یاد کردن حق تعالی برسه نوع است:

اوّل یاد به زبان، و دوّم یاد به دل، سیّم یاد به ستر، و در حدیث قدسی آمده است که:

إنّ في جسَدِ بَني آدم مُضغَة و في المُضغَةِ قَلبٌ و في القَلبِ فُوادٌ و في الفُوادِ ضميرٌ و في الضَميرِ نورٌ و في النّورِ سِرٌّ و في السِّرِ أنا.

«بدرستی در جسد بنی آدم مضغه‌ای است و در مضغه قلبی است و در قلب فؤادی است و در فواد ضمیری است و در ضمیر نوری است و در نور سرّی است و در سرّماییم.»

درویش باید که انانّیت را بتازد و غارت کند و بسوزد و از بیخ برکند تا شهر روحانیت آبادان شود زیراکه شهر انانیّت را شهر نفسانی می‌گویند پیش از ویرانی، و پس از معموری شهر روحانی می خوانند.

درویش باید شهر روحانی را آبادان کند تا از نفس و شیطان خلاص یابد و تزکیه نفس حاصل کند [و] ذکر دنیا را از قلب و قالب زایل کند و کسوت نیکی بپوشد و در سراپردهٔ محبّت در آید تا محرم راز اسرار محبوب گردد و شراب محبّت را بنوشد و همیشه در سکر مشاهدهٔ حق باشد. کمال قال اللّه تعالی:

فَأَينَما تُوَلّوا فَثَمَّ وَجه اللّهِ إنَّ اللّه واسعٌ عليمٌ.[1]

یعنی: «هر طرف که روگردانی پس آن طرف است وجه خدا،

---

۱. سوره بقره / ۱۱۵

الْباطِنُ،[۱]

چنانکه فرمود خدای تعالی:«اوست اول و آخر و ظاهر و باطن»

درویش باید که درکشتی فنا بنشیند و متصف به صفت «موُتواقبل اَن تَموُتوا» گردد و [در] دریای هویت سیر کند، کما قال الله تعالی: شَهِدَ اللّه انّهُ لااِلٰه الا[لاّ] هو[۲]، چنانکه گفت خدای تعالی: «گواهی داد خدا که بدرستی نیست الهی الاّ او»،و در تصوّرات ربوبیّات غوطه ورگردد و ثمره محبّت بچیند و روح خود را در انوار وحدانیّت جلوه دهد و سیر خود در اسرار الوهیّت میسّر گرداند و تاج اخلاص بر سر نهد و کمر بند حضور بندد و بر مرکب عبادت سوار شود و تازیانهٔ عبودیّت در دست گیرد و در میدان وحدت اسب همّت را بتازاند تا به مقام احدیّت برسد، کما قال اللّه تعالی: قُل هُوَاللّه اَحَد[۳]، «بگو ای محمد به آن خدا یکی است.»

درویش باید دل خود را با توحید پرورش دهد و روح خود را در انوار ظهور حق منفرد گرداند و در دریای تجلّیات صانع غوّاصی کند تا «جوُهَر الاِنسان سِرّي و اَنا سِرُّه» یعنی: گوهر انسان سرّ من است و من سرّ اویم، [به] دست آید زیرا که روح را جان می‌گویند و درون می‌گویند مقام محبوب است بلکه.

---

۱. سوره حدید / ۳ ۲. سوره آل عمران / ۱۸
۳. سوره اخلاص / ۱

بِسمِ اللّه الرَّحمٰنِ الرَّحيم و بِهِ نَستَعين

الحَمدلِلّه رَبّ العالمين وَ الصَلوة و السَّلام عَلٰى مُحَمد و آله و صاحبه اَجمعين اَمّا بعد هٰذه المَقلات غِيبية و كلَمات عِينية صَدرت مِن حَضرت الصَّمداني و العارف الرَبّاني صاحب العُلوم اللَّدُنيةّ و الحكم الذَّوقية **الحاج بكتاش الخراساني** قَدَّسَ اللّه بِسِرِّهُ و العَزيز، اِندِراجه اِلى حمى الحِماية و اِرتفاعه مِن عالم الحِير اِلى حَرَمِ العِناية بِطَريق الاِرشاد و النَّصحية الاَصحابه قَدَّس اللّه اَرواحهم.

اِعلَم اِنَّ الوُصُول الى اللّه تعالى ثَلاثة اَنواع:

اَحَدُها الخُروج عَن اَفعال البَهيمية وَ هُو تَزكية النَّفس، و ثانيها الاِنقطاع عَن ماسِوى اللّه تعَالى و هو تَصفية القَلب، و ثالثها الخُروج عَن صِفاته و هو تَجلّية الرّوح ،فَلِلطّالب و اُجب اَن يُزكّى نَفسه و يُصَفّي قَلبه و يُجَلّي روحه.

درويش بايد كه از صفات خود فانى شود تا به صفات اللّه تعالى باقى گردد و درخت خودى را از بيخ بركند تا در ذات خود و در كلى منظورات، تجليات واجب الوجود را مشاهده كند، فَفي كُلِّ شَيءٍ لَهُ آيَةٌ دَليلٌ عَلٰى اِنَّهُ و احدٌ، پس در هر چيزى او را آيتى است [و] دلالت برآنكه او واحد است، كَماقالَ اللّه تعالى: هو الاَوَّلُ و الآخِرُ و الظّاهِرُ و